

fides sit apud primitivos auctores. Scripserunt porro ii antistites, inquit alibi Combefisius, non per Theodorum et Theophanem, quasi illi primum sub Theophilo in urbem venerint, quod quidam opinati sunt, refellunturque ex ejus Vita et Theodori epistola de suo et fratris certamine : sed longe postea, cum illi annos plures sub tribus quatuorve imperatoribus in Græcia vixissent, aliaque jam certamina desudassent.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΘΕΟΦΙΛΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΣΕΠΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ.

SANCTI JOANNIS DAMASCENI

EPISTOLA AD THEOPHILUM IMP.

DE SANCTIS ET VENERANDIS IMAGINIBUS.

α'. Ἐπεὶ τοιγαροῦν κατὰ τὴν θεόλεκτον φωνὴν τὴν φάσκουσαν, « Ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ πατρὸς πράγματος οὐ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὐ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. » Καὶ πάλιν · « Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον · ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐταῖς · ἂν τινῶν δὲ κρατῆτε, κεκράτηνται. » Καὶ πάλιν · « Καθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. » Καὶ αὖθις · « Ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. » Καὶ ἀλλὰ τοῦ · « Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ, φησὶν ὁ Κύριος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ · ἵνα πάντες ἐν ᾧσι, καθὼς σὺ, Πατήρ, ἐν ἐμοί, κάγω ἐν σοί. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ᾧσι τετελεσμένοι εἰς ἓν, καὶ ἵνα γνῶ ὁ κόσμος, ὅτι ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας · καὶ ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ, κάκεινοι ᾧσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι. » Καὶ ὁ θεσπέσιος ἀποστόλος Πέτρος φησὶ · « Δός τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῖς, ὡς καὶ ἡμῖν, » καὶ τὴν ἰσὴν δωρεάν δέδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς ἔθνεσι, καθὼς καὶ ἐλάλουν γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. Καὶ πάλιν ὁ μέγας Παῦλος, καὶ κήρυξ τῆς οἰκουμένης καὶ διδάσκαλος, φησὶν, ὅτι « Ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους. » Τοίνυν τῷ ὄρω καὶ κανόνι ἐπόμενοι τῶν θεσπεσίων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων, ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐνθα ὁμοφρόνως καὶ ὁμογνωμά-

629 1. Quandoquidem igitur secundum divinam vocem quæ ait : « Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quæcumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui in cælis est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum ¹. » Et iterum : « Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis ; et quorum retinueritis, retenta sunt ². » Rursumque : « Sedebitis super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel ³. » Et iterum : « Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo ; et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo ⁴. » Alio demum in loco : « Non pro eis autem rogo tantum, dicit Dominus, sed et pro iis qui credituri sunt per verbum eorum in me : ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te. Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint consummati in unum, et ut cognoscat mundus quia dilexisti eos, sicut et me dilexisti, et ubi ego sum, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi ⁵. » Divinus quoque Petrus apostolus ait : « Dans Spiritum sanctum illis, sicut et nobis ⁶, » ut par donum gentibus tribuerit Deus ; quemadmodum et linguis loquebantur et prophetabant. Rursusque magnus Paulus orbis prædicator et magister : « Posuit Deus in Ecclesia, inquit, primum apostolos, secundo prophetas, tertio doctores ⁷. » Quapropter divinorum apostolorum sanctorumque ac beatorum Patrum definitionem et regulam sequentes, in magna Dei Ecclesia, ubi concordie parique sensu atque

¹ Matth. xviii, 19, 20. ² Joan. xv, 22, 23. ³ Matth. xix, 28. ⁴ Matth. xviii, 18. ⁵ Joan. xvii, 20-24. ⁶ Act. xv, 13. ⁷ Ephes. iv, 11.

sententia fixa decisio sit, agiturque sonus epulantium in voce exsultationis et confessionis⁸, eadem tenentes rectæ fidei symbola, claves scilicet religiosæ et sinceræ doctrinæ, hæc subscribimus.

2. In sanctam, consubstantialiēque, ac vivificantem Trinitatem credentes, Dei Verbi in carne dispensationem confitemur, necnon sanctas universales synodos: sic et venerandas imagines pari atque vivificæ crucis figuram et divina Evangelia religione et cultu amplectimur. Qui non ita sentiunt, hi sint anathema. Qui non ita credunt, procul ab Ecclesia exagitantur. Fides hæc orbem illuminavit. Quamobrem qui aliter sentire præsumpserint, autve ecclesiasticarum sanctionum aut traditionum aliquid evertere tentarint, hos anathematizamus et reprobamus. Nihil enim in Ecclesia catholica obliquum aut distortum est. « Omnia quippe facilia sunt intelligentibus, et recta inventientibus scientiam⁹. » Nam, ut divina eloquia **630** habent: « Tota pulchra est, et macula non est in ea¹⁰. »

3. Atque is quidem qui Christianissimi imperii primus fundamentum posuit, ille inter imperatores apostolus Christi, magnus et justus Constantinus, qui ob innumera facinora quæ nulla non laude digna fuerunt, bene de Ecclesia meritus est, qui que Arianicæ impietatis turrim labyrinthi instar anfractibus perplexam difficilisque exitus, solo æquavit, prælucentemque igneis fulgoribus columnam, supersubstantialis ac vivificæ Trinitatis consubstantialis notitiam, orbis finibus accendit; prima eximiaque ac singularis erga Christum verum Deum nostrum pietatis victima, imperatorium reipublicæ numisma nota hac insignivit. Nempe quod in cælo coruscum apparuit crucis Salvatoris signum, Christique Dei-hominis venerandam imaginem, una cum sua ipsius, cælata opere illi impressit, quo cælestis Regis præ terreno majorem potentiam declararet, pacisque itidem fœdera et alta concordie commercia, cum jam unus grex unaque facta potestas esset, angelorum atque hominum. Simili porro ratione qua venerandam colendamque ejus in carne versantis erexit imaginem, orisque intemerati linteamenta omnia quibus visus est in terris perfectus homo ex intacta Dei Genitricis Maria, et cum hominibus est conversatus¹¹; eam corporis formam representans, quam beati ac divini apostoli Ecclesiæ catholicæ tradiderunt. Quin et pictis delineationibus, tessellatoque ac musivo opere illam exornavit, Christi Dei-hominis delicata figura, juxta atque divino afflante Spiritu

Αως ὁ ὄρος καὶ ὁ ἤχος τῶν ἐορταζόντων ἐν φωνῇ ἀγαλλιᾶσεως γίνεται, τὰ αὐτὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως σύμβολα, τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων δογμάτων τὰς κλεῖς κατέχοντες, τοιαῦτα ὑπεγράφομεν.

β'. Πιστεύοντες εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ζωοποιὸν Τριάδα, ὁμολογοῦμεν τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ τὰς ἁγίας οἰκουμηνικὰς συνόδους· ὡσαύτως καὶ τὰς τιμίας εἰκόνας ἀσπαζόμεθα ἐπίσης τῷ τύπῳ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῶν θεολέκτων Εὐαγγελίων. Οἱ μὴ οὕτω φρονούντες, ἀνάθεμα ἔστωσαν· οἱ μὴ οὕτω πιστεύοντες, πόρρω τῆς Ἐκκλησίας ἐκδιωχθήτωσαν. Αὕτη ἡ πίστις τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε. Τοὺς οὖν τολμῶντας ἐτέρως φρονεῖν, ἢ ἀνατρέπειν τι τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν ἢ παραδόσεων, τούτους ἀναθεματίζομεν καὶ ἀποβαλλόμεθα. Οὐδὲν γὰρ ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ σκολιόν, ἢ στραγγαλιῶδες. « Πάντα γὰρ εὐθεῖα τοῖς νοοῦσι, καὶ ὀρθὰ τοῖς εὐρίσκουσι γινώσιν. Ὅλη γὰρ καλῆ, ὡς εἶρηται, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ. »

γ'. Καὶ πρῶτος μὲν ὁ τὴν κρηπίδα τῆς Χριστιανικωτάτης βασιλείας ταξάμενος, ὁ ἐν βασιλεῦσι τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολος (1) Κωνσταντῖνος ὁ μέγας καὶ δίκαιος, καὶ τὰ μυρία ἀξιέπαινα κατορθώματα τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ βραβεύσας, τὸν τε λαθυρίνθιον ἐκείνον καὶ δυσδιεξόδευτον τῆς θεομαχίας Ἀρειανικὸν πύργον εἰς γῆν καταβράξας, ὡς στόλον πυρσοφανῆ τὴν γινώσιν τῆς ὑπερουσίου καὶ ζωαρχικῆς ὁμοουσίου Τριάδος τοῖς πέρασιν ἐξέλαμψε. Πρωτίστον, καὶ ἐξαίρετον καλλιέρημα τῆς εἰς Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν ἡμῶν Θεὸν εὐσεβείας, γνώρισμα ἐγχαράττει τῷ βασιλικῷ τῆς πολιτείας νομίσματι, τό τε οὐρανοφανὲς σημεῖον (2) τοῦ Σωτηρίου σταυροῦ, καὶ τὸν σεβάσμιον καὶ Θεανδρικὸν Χριστοῦ χαρακτήρα ἐν αὐτῷ μετὰ τοῦ ἰδίου ἀνετυπώσατο, ἐνδεικνύντος τὴν τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως αὐθεντείαν πρὸς τὴν ἐπίγειον γεγονουίαν, εἰρηνικὰς τε σπονδὰς, καὶ βαθείας εἰρήνης συναλλάγματα, μιᾶς ποιμένης γινομένης, καὶ μιᾶς ἐξουσίας, ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Ὡσαύτως δὲ ἐνιδρῦσθαι καὶ ἀναστηλοῦσθαι τὸν σεβάσμιον καὶ σεπτὸν χαρακτήρα τῆς ἐνσάρκου πολιτείας αὐτοῦ, τῆς τε ἀχράντου μορφῆς αὐτοῦ τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα, καθὼς ὠράθη ἐπὶ γῆς τέλειος ἄνθρωπος, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφῃ, ἐν τῆς ἁγίας ἀχράντου καὶ Θεοτόκου Μαρίας ἐμφαίνοντος τὰ γνωρίσματα, καθὼς παρέδωκαν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ μακάριοι ἀπόστολοι· κατακροσμοῦντος αὐτὴν ζωγραφικαῖς ἱστορίαις καὶ μουσουργικοῖς ψηφίσιν, ἐκ τε τῆς τῶν θεοπαραδότων Εὐαγγελίων συγγραφῆς, τὸν θεανδρικὸν χαρακτήρα τοῦ Χριστοῦ

⁸ Psal. LI, 6. ⁹ Prov. VIII, 9. ¹⁰ Cant. IV, 4. ¹¹ Baruch. III, 38.

NOTE.

(1) Τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολος. Græci et Orientales Evangelii propagatores apostolos appellabant: in primis Constantinum sæpius in solenni officio quo memoriam ejus recolunt de 21 Maii, modo ἱσαπόστολον, modo ἀπόστολον dicunt. In tropario autē Matutinas, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀπόστολός σου, Tuus Dominus, inter imperatores apostolus.

(2) Τό τε οὐρανοφανὲς σημεῖον. Baronius ad ann. Chr. 325, n. 206, numismum representat, in quo medio ventre translixus draco, cum inscriptione SPES PUBLICA. Nullus vero exstat hodie qualein referant hic ex Eusebio Orientales patriarchæ, in quo paucis manibus precantis instar contueri cælum videretur.

ἐγκαθιδρύοντος. Καὶ γὰρ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον μετὰ ὀκτὼ χρόνους τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράφη· τὸ κατὰ Μάρκον μετὰ δέκα, τὸ κατὰ Λουκᾶν μετὰ, εἴ τὸ κατὰ Ἰωάννην μετὰ λβ', ἐπὶ Δομετιανοῦ (3). Διὸ καὶ πρότερον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀνίστορεῖσθαι ἐνομοθέτησε, καὶ ταῦτα ἐν ζωγραφικοῖς χρώμασι διαχαράττων, τὴν Βηθλεὲμ γέννησιν, τὴν τῶν ποιμένων αὐτοψίαν, τὴν τῶν μάγων δωροφορίαν, τὸν τοῦ ἀστέρος δρόμον, τὴν τοῦ δικαίου Συμεὼν εἰσοδοχὴν, τὴν ὑπὸ Ἰωάννου βάπτισιν, τὴν τῶν παραδόξων, καὶ θεϊκῶν θαυμάτων ἀνάδειξιν· τὰ ἐκούσια παθήματα, τὴν ὑπερφυῆ καὶ ζωφόρον ἀνάστασιν, τὴν εἰς οὐρανὸν θεϊκὴν ἀνάληψιν, καὶ τὰ ἀκόλουθα τῶν ἀποστόλων τερατουργήματα. Τοῦτο γὰρ ὄρος καὶ λόγος τῆ Ἐκκλησίᾳ παραδέδοται, ὅτι περὶ ὁ Μονογενῆς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀναρχος, ὁ ἀίδιος, ὁ ἀύλος, ὁ ἄπιστος, ὁ ἄποιος, ὁ ἀπειρομεγέθης, ὁ ἀνέπαφος, ὁ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν, ὁ τὰς ἀγγελικὰς καὶ οὐρανίους ἀσωμάτους Δυνάμεις τῷ λόγῳ συστησάμενος· ὁ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ μετρήσας, τὴν δὲ γῆν κατέχων ὄρακι, καὶ τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ μετρήσας· ὁ χερσὶν ἀχράντοις τὸν ἄνθρωπον πλάσας, ἄνθρωπος ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως χρηματίσας, κεκοινωνήσας σαρκὸς καὶ αἵματος, καθὼς ἄνθρωπος γέγονε, ζῶον λογικὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, τρίπηχυν ἴσως περιγραφῆς, καὶ σαρκὸς πᾶχύτητι περιγραφόμενος τῇ καθ' ἡμᾶς ὄρωμένῃ, τῆς μητρὸς ἐμπεφείλας τὰ ἰδιώματα χαρακτηρίζων, καὶ τὴν τοῦ Ἀδαμίου μόρφωσιν ἐμφαίνων. Τοῦ χάριν χαρακτηριζόμενος, καθὼς οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ διαγράφουσιν αὐτοῦ τὴν ἐκτύπωσιν, σύνοφρον, εὐόφθαλμον, ἐπίρρινον, οὐλόθριξιν, ἐπίκυφον, εὐχρονον, γενειάδα μέλανα ἔχοντα, σιτόχρονον τῷ εἶδει κατὰ τὴν μητρῶαν ἐμφάνειαν· μακροδάκτυλον, εὐήφωνον, ἠδύλογον, πραότατον, ἡτυχον, μακρόθυμον, ἀνεξίκακον, καὶ τὰ παραπλήσια τῆς ἀρετῆς πλεονεκτήματα περιφέροντα, ἐν ὅσπερ ἰδιώμασιν ὁ θεανδρικῶς αὐτοῦ χαρακτηρίζεται λόγος, ἵνα μὴ τροπῆς ἀποσκίασμα, ἢ παραλλαγῆς ἀλλοίωσις ἐν τῇ θεῖᾳ τοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσει φωραθῆι, κατὰ τοὺς τῶν Μάνιχαίων λήρους.

δ'. Καὶ γὰρ ὁ θεσπέσιος ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστῆς Λουκᾶς, τὸν θεῖον καὶ σεβασμιον χαρακτήρα τῆς παναγίου Θεομήτορος Μαρίας, ἐτι ἐν σαρκὶ αὐτῆς ζώσας ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς διατριβάς ποιουμένης ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιών, ζωγραφικαῖς τε μίξεσι τὴν τῆς πανάγου στήλην ἐν πίναξιν διεχάραξε, [καὶ] ὡς ἐν κατόπτρῳ τῇ μετέπειτα γενεᾷ ἐγκαταλελοιπῶς. Καὶ ταύτην αὐτῇ ὑποδείξαντος, « Ἡ χάρις μου μετ' αὐτῆς ἔσται: » Καὶ ἕτερον δὲ παραδοξότερον· οἱ θεόπται κορυφαῖοι ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἐν Λυδῶν τῇ καλουμένῃ Διοσπόλει πρὸ μιλίων δεκαοκτῶ τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰς διατριβάς ποιούμενοι, εὐκτῆ-

A conscripta Evangelia significarant. Nam Matthæi Evangelium post annos octo a Christo in cœlum recepto exaratum est. Marci vero, post annos decem: Lucæ, post quindecim annos: Joannis denique, post triginta duos, imperatore Domitiano. Quocirca prius etiam in ecclesiis pingi sanxit, vivis coloribus exarando, nativitatem in Bethleem oppido, invisentes pastores, Magos munera offerentes, stellæ cursum, justum Simeonem suscipientem, Joannem baptizantem, inauditorum divinorumque miraculorum ostensionem, eximiam et vivificam resurrectionem, quæque deinceps patrata ab apostolis prodigia sunt. Hæc enim Ecclesiæ regula et traditio est, Unigenitum, Deique Verbum ac Deum nostrum, qui initii expers sempiternusque est, et a materia remotissimus, nulla distentus mole aut qualitate imbutus, infinitæ magnitudinis, qui tangi nequit, qui ex nihilo cuncta produxit, qui angelicas et incorporeas cœli virtutes sermone solo condidit, qui cœlum palmo metitur, ac terram manu continet, ac pugillo aquam claudit¹³; qui cum impollutis manibus formaverit hominem, homo ipse ex sancta Virgine ac Dei Genitrice Maria sine mutatione aut variatione factus, carni communicavit et sanguini, animal rationale, intelligentiæ **631** et scientiæ capax, trium forte cubitorum magnitudine, carnis crassitie circumscriptus, nostræ similitudinis formam conspectum esse ac maternæ similitudinis proprietates exacte retulisse, Adamique formam exhibuisse. Quocirca depingi eum curavit, quali forma veteres historici describere; præstanti statura, confertis superciliis, venustis oculis, justo naso, crispa casarie, subcurvum, eleganti colore, nigra barba, triticeï coloris vultu pro materna similitudine, longis digitis, voce sonora, suavi eloquio, blandissimum, quietum, longanimem, patientem, hisque affines virtutis dotes circumferentem, quibus in proprietatibus Dei virilis ejus ratio representatur; ne qua mutationis obumbratio, aut diversitatis variatio in divina Verbi humanatione deprehenderetur, veluti Manichæi delirarunt.

4. Enimvero divinus Lucas apostolus et evangelista divinam ac venerabilem castissimæ Deimatris Mariæ Hierosolymis adhuc in carne viventis, et in sancta Sion morantis imaginem, temperatis coloribus in tabella expressit, posterisque velut in speculo contuendam reliquit. Quam cum ei ostendisset, ait illa: « Mea gratia hancce comitabitur. » Sed aliud quiddam est inauditum atque stupendum magis. Cum enim apostolorum principes Petrus et Joannes, qui Deum viderant, Lyddæ, quam Diospolim vocant Hierosolymisque octodecim miliaribus distat, morarentur, oratoria domo sub

¹³ Isa. xl, 13.

NOTÆ.

(3) Imo, sub Nerone: Apocalypsim vero scripsit sub Domitiano.

invocatione nominis matris Domini ac Deiparæ edificata, rogantibus illis ut ad templi nuncupationem veniret, respondit : « Ego quoque illic vobiscum adsum. » Ac sane divina quadam et invisibili virtute, figura illius vivaque effigies in una columnarum impressa fuit : veniensque Dei Mater ac suam contuita figuram, gaudio atque stupore plena etiam admirata est, quod ille qui ex se factus esset homo, maternam claritatem felicitatemque auget, impertito cultu ac veneratione. Incolumis mansit hæc figura ad Julianum usque qui a Christiana religione descivit, quique ut sanctam effigiem aboleret, Hebræos quosdam statuarios submitit; qui quod in una e templi columnis imago erecta esset, omnemque staturam, purpuram et amictum intuentium oculis objiceret, ita ut velut viventem et loquentem eam conspicerent, marmoraria arte effodere illam conati, splendidiorem adhuc nihilque variantem in columnæ profunditate repererunt, sed et plura alia signa et admiranda prodigia in sanctissimæ Deiparentis imagine facta sunt divina eadem virtute, qua fugantur dæmones, morbi curantur, leprosi mundantur, virtutes, languor omnis et infirmitas vigore restituto sanantur.

5. Quin et ipse omnium Salvator et Dominus, cum adhuc in terra ageret, sancti vultus sui expressam in texto lineo effigiem, Augaro cuidam magnæ Edessenorum civitatis regulo per Thaddæum apostolum misit. Divino namque sui vultus absterso sudore, cuncta illius lineamenta **632** in linteo servavit. Quam effigiem præmagnifica celeberrimæ Edessenorum civitas ad hunc usque diem, haud secus atque sceptrum regium retinens, præclare gloriatur et exultat; Christo nimirum vero Deo, qui hoc eam munere dotavit, signa prodigiaque in populo exhibente. Quo in genere cum aliquando ¹³ Persarum rex Cosroes incensa circa muros ejus ex lignis oleaginis pyra cuncta solo tenus in favillam et cineres redacturus esset, videns sanctissimus, qui tunc præerat metropolita, brevi fore, ut omnis populus ardentis pyræ incendio enecaretur, veneranda hac impressi a Deo sudarii elata sursum imagine circumit muros: mox divina vis quædam in venti turbine flatuque vehementiore egressa, in hostes pyram convertit, ac pertranseundo, eos qui circum aderant, veluti quondam Chaldæos Assyrios combussit.

6. Quondam insuper, cum quis aspernantis supercilio in Salvatoris imaginem lapidem sustulisset, statim ex illius ore egressa columba, vicissim corvus intravit: plane in Spiritus sancti locum caliginoso tetroque recepto diabolo, et pro luce

ριον οἶκον ἐπ' ὀνόματι τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου καὶ Θεομήτορος οἰκοδομήσαντες, καὶ ταύτην παραγενέσθαι εἰς τὴν τοῦ ναοῦ ἐνθρονίῳ ἐκλιπαροῦντες, ἔφησε πρὸς αὐτούς· « Καὶ αὐτόθι μεθ' ὑμῶν εἰμι. » Καὶ δὴ θεῖα τινὶ καὶ ἀοράτῳ ἐνεργείᾳ ὁ χαρακτήρ αὐτῆς κίονι ἐνὶ ἐνίδρυστο· ἐν ᾧ καὶ αὐτὴ ἡ Θεομήτωρ παραγενομένη καὶ θεασαμένη τὸ ἴδιον ἐκτύπωμα, χαρᾶς τε καὶ θάμβους ἀναπληροθεῖσα, θαυμάσαι δὲ καὶ ἐκπλαγῆναι ἐπὶ τῇ τοῦ ἐξ αὐτῆς ἐνανθρωπήσαντος μητρικῆ εὐκλείᾳ καὶ εὐκλήριᾳ τὸ σέβας ἀπονεύμαντος. Ὅνπερ χαρακτῆρα μέχρι Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου ἀποσωζόμενον, Ἑβραίους τινὰς ζωγράφους ἀποστείλας, καὶ διὰ τὸ, τὸ ἐκτύπωμα ἐφ' ἐνὶ τῶν κίωνων τοῦ ναοῦ καθιδρυμένον ὄρωντες, ὅλην ἐκτετυπωμένην τὴν ἡλικίαν· ἢ τε πορφύρα καὶ ὁ στολισμὸς, ὡς ἤδη ὄρωσαν καὶ φθεγγομένην βλέποντες, μαρμαρικοῖς τεχνάσμασι ταύτην κατορύξαι πειρόμενοι, ἔτι μᾶλλον λαμπροτέραν καὶ ἀπαράλλακτον ἐν τῷ βάθει τοῦ κίονος ἐφεύρισκον. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ σημεῖα καὶ θαυμαστὰ τέρατα ἐν τῇ τῆς παναγίας Θεομήτορος εἰκόνι, τῇ αὐτῇ θεῖᾳ ἐνεργείᾳ διαδεικνύονται· εἰς τῆς καὶ δαίμονες ἐλαύνονται, νόσοι θεραπεύονται, λέπροι καθαρίζονται, δυνάμεις ἐνεργοῦνται, πᾶσα μαλακία καὶ ἀσθένεια ῥώννυται.

ε'. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ καὶ Κύριος ἐπὶ γῆς ἔτι πολιτευόμενος, τὸ ἐκμαγεῖον τῆς ἀγίας μορφῆς αὐτοῦ ἐν σουδαρίῳ ἀπομαζάμενος, Αὐγάρῳ τινὶ τοπάρχῃ τῆς Ἐδεσσηνῶν μεγαλοπόλεως διὰ Θαδδαίου τοῦ θεσπεσίου ἀποστόλου (4) ἐκπέμψας, καὶ τὸν θεῖον ἰδρώτα τοῦ προσώπου ἐναπομάττεται, τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα αὐτοῦ ἀποσώζων ἐν τούτῳ. Ὅπερ ἐκμαγεῖον μέχρι τῆς σήμερον ἡ λαμπροτάτη καὶ μεγάλωνμος τῶν Ἐδεσσηνῶν πόλις ὡς περ σκῆπτρον βασιλικὸν κατέχουσα, ἀρχεῖ καὶ κομπάζει· σημεῖα ἐν τῷ λαῷ δεικνύοντος, τοῦ ταύτην αὐτῇ τὴν χάριν παρασχομένου Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἐν ᾧ καὶ ποτε Χοσρόου τοῦ Περσῶν βασιλέως τῷ τείχει αὐτῆς πυρκαϊῶν ἐλαίων ξύλα περιανάφαντος κυκλόθεν κύκλῳ, καὶ ταῦτα εἰς γῆν κατατεφρώσοντας, ὁ κατὰ καιρὸν ἀγιώτατος μητροπολίτης ἰδὼν τὸν λαὸν ἐκ τῆς ἀγαν πυρκαϊᾶς ἤδη μέλλοντα ἐναποθνήσκειν, τοῦτον τὸν σεβάσμιον χαρακτῆρα τοῦ θεοτυπώτου σουδαρίου διάρας, καὶ τὰ τείχη περιπολεύσας, θεῖα τις δύναμις ἐξελοῦσα ἐν ἀνέμῳ καὶ πνοῇ βιαίᾳ τὴν πυρκαϊᾶν ἐνέστρεψε τοῖς ὑπεναντίοις, καὶ διώδευσε καὶ ἐνεπύρισε τοὺς πέριξ, ὡς τοὺς Χαλδαίους τοὺς Ἀσσυρίους.

ς'. Ποτὲ γάρ τινος καταφρονητικῶς λίθον διάραντος ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος εἰκόνι, εὐθὺς περιστερὰ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξελοῦσα, κόραξ ἀντεισάγεται· προδήλως ἀντὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ὁ ἐξοφωμένος διάβολος κατοικιζόμενος, καὶ ἀντὶ φωτὸς μελανεμδαφές

¹³ Narrat Evagr. lib. iv, cap. 26.

NOTE.

(4) Διὰ Θαδδαίου τοῦ θεσπεσίου ἀποστόλου· Per Thaddæum. Thaddæum vocat apostolum, quem Eusebius e septem diaconis fuisse unum testatur:

Sic alii Philippum diaconum apostolum dixere: quo sensu Lucas eundem Philippum evangelistam dixerat, Act. xxi, 8.

σκότος ὑποδυόμενος. Καὶ ἄλλος γὰρ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πόλει ὑπαρχος τῇ τάξει, τὴν ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ἀγίαν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα περιερχόμενος πολλάκις φενακίζων καὶ διαμωκίζων, ἐν μιᾷ ὄφθεισα αὐτῷ ἐτι γρηγοροῦντι, ἔχουσα μετ' αὐτῆς δύο εὐνούχους, καὶ τούτου τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας διατείναντες, καὶ τῷ ἁγίῳ αὐτῆς δακτύλῳ διαχαραξάσης τὰ μέλη, αἱ ἀρμογαὶ τῶν χειρῶν ἐξ ἀγκόνων καὶ τῶν ποδῶν ἐξ ἀστραγγάλων θραυσθέντες, ὡς φύλλα ἀπὸ συκῆς διαρῥαγέντες ἐκπεπτύκασι. Καὶ ἄλλον δὲ τινα ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τοιαῦτα τετολμηκότα καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν διωκόμενον, πρόσφυγόν τε γεγονότα τῇ τῆς Θεομήτορος σεπτῇ εἰκόνι, καὶ τοῦτον ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων ἀποστραφείσα, προὐχειρον εἰς σφαγὴν ὡς ἐπίβουλον παραδέδωκε. Καὶ πολλοὺς γὰρ πολλάκις τολμηρῶς προσκρούσαντας, οὐχ ἢ τυχοῦσο δίκη ἐκόλασεν.

ζ. Ἐκλείπει με ὁ χρόνος διηγούμενον τὰ διηγήματα, ἅπερ ἐξ ἀρχαίων, καὶ ἀνωθεν ἁγίων προφητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ Πατέρων καὶ διδασκάλων νενομοθέτηται· οὐδὲν γὰρ λείληθε τοὺς πνευματοφόρους καὶ θεόπτας ἀποστόλους· ἀλλ' ἅπερ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν ἐν νόμῳ καὶ προφήταις καὶ εὐαγγελίοις, ταῦτα καὶ ἐδίδαξαν, ταῦτα καὶ παρέδωκαν· ταῦτα καὶ ἐκόσμησαν τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν ἀπὸ περάτων τῆς αἰκουμένης, ἀπὸ τῆς ἐνδόξου Χριστοῦ παρουσίας, μέχρι τερμάτων αἰῶνος. Ἀλλὰ γε ὁ πολέμιος καὶ ἀρχαῖος τοῦ γένους ἐπίβουλος διάβολος, φθόνῳ καὶ βασκανίᾳ τῶν καλῶν τετηκώς, οὐκ ἐπαύσατο τὴν πολυτάραχον αὐτοῦ καταγιγῆδα, ὡς λαίλαπα ἀγρίαν, τῶν αἰρέσεων ἀνακινῶν. Καὶ Κωνσταντίος μὲν, ὁ τὰ σκῆπτρα διαδεξάμενος τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ὁ τῆς μεγάλης ρίζης σεσαθρωμένος ὄρπαξ, οὐ μέτριον κλόνον καὶ τάραχον τῆς πατρικῆς κρηπίδος εἰσβαλὼν, πόλεμον τῇ Ἐκκλησίᾳ χείρονα τῆς εἰδωλικῆς δεισιδαιμονίας, τῇ τῶν Ἀρειανικῶν φρενῶν φενακίζόμενος ἀπάτη, τοὺς προβόλους καὶ στύλους τῶν Ἐκκλησιῶν κατασεισας κατέρῥαξε. Λιθέριον μὲν Πάπαν Ῥώμης, Ἀθανάσιον τὸν μέγιστον Ἀλεξανδρείας, Παῦλον ἄλλον Κωνσταντινουπόλεως τὸν ὁμολογητὴν, Εὐστάθιον τὸν περιώνυμον Ἀντιοχείας, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς λογάδας καὶ ἁγίους Πατέρας ἐξοστρακίστους κατεδίκασεν· ἀνθρώποις ἀσεδέσι καὶ ἐναγέσι τὰ τῶν ἁγίων ἅγια ἐνεχειρίσατο. Αὐθις ὄπαδοι καὶ συνεργοὶ Ἰουλιανὸς ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Σατανᾶ, ὁ ἀποστάτης καὶ παραβάτης, ὡσαύτως καὶ ὁ Οὐάλης, εἰ καὶ οὐκ ἀποστάτης, ἀλλὰ γε Χριστοδύκτης καὶ Χριστόμαχος· ἀλλ' αὐτίκα γοῦν ἀνατέταλκεν ὁ τῆς δυτικῆς λαμπαδηφορίας πνευματικὸς ἀστὴρ ὁ μέγας Θεοδοσίος, κατὰ τοῦ πνευματομάχου Μακεδονίου ἐκ τοῦ πατριάρχικου θρόνου ἐξοστρακισθέντος, συνόδοις καὶ συνδρομαῖς τῶν ἁγίων Πατέρων, τὸ μέγιστον τῆς εὐσεβείας Χριστοῦ ἅγιον σύμβολον τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπαρεγγεῖρητον ἐμπήξας ἐδραίωσε.

η'. Τούτου τῆς βασιλείας διάδοχοι, Ἀρκάδιος καὶ

A nigerrimis atrisque subeuntibus tenebris. Quinimo alius etiam praefecti dignitate Alexandriae fulgens, cum sanctam Deiparae imaginem in Majoris ecclesiae vestibulo positam circumeundo, saepe gestu verbisque illuderet, quadam nocte adhuc pervigili apparere visa est duos secum eunuchos comites habens. Tum illius distentis manibus ac pedibus, eaque sancto suo digito membra exarante, statim manuum pedumque ex lacertis calcaneisque contractae compages, haud secus ac folia e sicu avulsa deciderunt. Ad haec, alium quemdam dicunt, qui ipse his similia eadem in urbe pari procacia sibi indulgeret, quique dum apparitoribus insequentibus asylum quaeritans, ad venerandam Dei Matris imaginem profugisset, ipsa sub omnium oculis hominem aversante, praesentanae neci velut inimicum et insidiatorem traditum esse. Enimvero multos saepe praepeti audacia offendentes, severior nec solita ultio incessit.

7. Deficiet me tempus si ea velim enarrare, quaecunque veteribus et qui superioribus saeculis floruerunt, a sanctis apostolis, Patribus, et magistris sancita sunt. Nihil divino afflatus Spiritu quique ipsi Deum viderunt, apostolos latuit: sed ea quae Spiritus sanctus in lege et prophetis, et Evangelii locutus est, haec docuerunt, haec et tradiderunt, hisque a finibus orbis terrarum a Christo glorioso adventu adusque saeculi fines sanctam Ecclesiam exornarunt. Verum enimvero hostis ille vetustusque generis nostri insidiator, bonorum livore atque invidentia tabescens, turbulentam afflatu suo haeresium procellam, saevientes veluti fluctus, commovendi nullum finem facit. Et quidem Constantius, magni Constantini imperii sceptrorumque successor et haeres, eximiae radice putris ramus, Arianorum errore seductus, non levi succussione et motu tentans quod jactum a patre fundamentum erat, bello quod idolorum superstitione pejus esset Ecclesiae illato, Ecclesiarum propugnacula columnasque concutiens **633** elisit. Liberio namque Romanae urbis papa, Athanasio Alexandriae viro maximo, Paulo altero Constantinopolis antistite confessore, Eustathio clarissimi nominis Antiocheno, aliisque spectabilibus sanctisque Patribus exilio relegatis et fugatis, sancta sanctorum impiis ac sceleratis hominibus concedidit. Tum sequaces sociique et adjuutores, Julianus primogenitus Satanæ Christiani nominis desertor et praevicator, consimilique modo Valens, qui etsi a Christo non defecit, ejus tamen persecutor et impugnator fuit. Verum statim a radiantis Occidentis partibus spirituale sidus exortum, magnus Theodosius adversus Spiritus sancti adversarium Macedonium, qui patriarchati solio ejectus erat, sanctorum Patrum concurrentibus conciliis, maximum Christianae pietatis decus, symbolum sanctum, quod inviolabile maneret Ecclesiae figens confirmavit.

8. Hujus successores fuerunt Arcadius et Ho-

norius, horumque rursus, Arcadii proles Theodosius : tum denuo gangræna depascens, Nestorio hominis cultore, Eutyche et Dioscoro, veritatem in injustitia detinentibus ¹⁴. Verum et mentita est iniquitas sibi ¹⁵. Præstantissimus enim regie pietatis jurisque custos Marcianus, coacto sanctorum Patrum cœtu, impios in terram allisit. Exinde ab aliis quibusdam iterum aspersa salsugo est illius hæresis quæ Deo passionem ascribit, Severo, Jacobo, Petro Fullone, nonnullisque aliis impietatis et nequitie purgamentis; quibuscum Zenonis manus summa tyrannide militavit: quos religiosissimorum imperatorum Justiniani Magni sanctorumque Patrum Dei nutu collecta synodus, veluti canes famelicos ab Ecclesie cœtu abegit. Postea rursus, ecclesiasticæ firmitatis turritorum propugnaculorum impugnatores, Honorius Romanus, Sergius Augustæ urbis antistes, Pyrrhus item et Paulus, Cyrus Alexandrinus, Macarius Antiochenus, Theodorus Pharanita, versutissimi malorumque auctoris arte, ad hæreticæ pravitatis terram illisi, a religioso magnoque Justino ¹⁶ sanctorum Patrum aspirante Deo collectæ synodi calculis damnationis anathema retulerunt.

9. Deinde aliis hisque pluribus hæresibus paleæ instar ac glumæ, ex æstiva area exsufflatis, ac veluti sævientis maris fluctibus dissolutis; quid ventrem trahens tortuosus serpens, humani generis accusator diabolus ille zizaniorum lator? Aliam quamdam suscitatur impietatis et hæresis turbinem. . . . Deique Verbi immutabilem intemeratamque incarnationem, abhinc annis 150, malo hoc remedium omne et curationem respuente depascitur, per ejusmodi occasionem: Theodosio Adramytini generis imperii scepra moderante, ac Jeza ¹⁷ Arabum principatus duce, duo quidam Dei hostes Hebræi (ut semper ac ubique gens illa cervicem erigens adversus Dominum et adversus Christum ejus fremit), homines præstigiis, sortilegiis, veneficiis, dæmonumque anguriis impensi, ut qui astrologicam artem quamdam consecrarentur, Judæis Isauris affinitate juncti cum essent, **634** vagique hinc inde pergerent, Arabum aulam petunt. Hos advenisse ei quem dixi Jeza nuntiatur. Felicis vitæ annos plurimos, longumque principatum viro vaticinantur, si modo is in animum inducat, ut Christianorum ornatum evertat, Jesu Dei hominis Salvatoris nostri ejusque parentis imagine ex ecclesiarum septis exterminata. Tum ille, ut vitæ amans porcinisque moribus homo erat, impostorum consilio morem gerens, Orientis Ecclesias omnes perturbavit. Spes tamen miserum fe-

A Ὀνώριος, καὶ τούτων αὐθις Θεοδοσίος ὁ τοῦ Ἀρκαδίου βλαστὸς· εἶτα πάλιν ἡ γάγγραινα νομὴν λαβοῦσα, Νεστορίου τοῦ ἀνθρωπολάτρου, Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων· ἀλλ' ἕμως ἐφεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ. Ὁ γὰρ μέγιστος τῆς βασιλικῆς εὐσεβείας νομοφύλαξ Μαρκιανὸς τῇ τῶν ἁγίων Πατέρων συνδρομῇ τοὺς δυσσεβεῖς εἰς γῆν κατέρραξεν. Εἶτα πάλιν ἄλλοι τινὲς τὴν ἀλμυρὰν τῆς θεοπασχίας κατέρρατίσαν αἵρεσιν, Σέθηρος, Ἰάκωχος, Πέτρος ὁ Κναφεύς, καὶ ἄλλοι τινὲς τῆς ἀνοσιουργίας ἀποπτωέλίσματα, μεθ' ὧν ἡ βασιλικὴ Ζήνωνος τυραννικωτάτῃ χεῖρ κατεστράτευσεν. Οὕσπερ ἡ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων θεόδωρος σύνοδος, ὡσπερ λιμώτοντας κύνας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀμηγύρευος ἐξήλασεν. Εἶτα πάλιν οἱ πρόβηλοι κατὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πυργοβάρεων, Ὀνώριος Ῥώμης, Σέργιος ὁ τῆς βασιλίδος, Πύρρος, Παῦλος, Κῦρος Ἀλεξανδρείας, Μακάριος Ἀντιοχείας, Θεόδωρος ὁ τῆς Φαράν, ὑπὸ τοῦ πολυμηχάνου καὶ ἀρχηγέτου τῶν κακῶν εἰς γῆν τῆς αἰρέσεως κατεβράχθησαν, ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς μεγάλου Ἰουστίνου ἂ τῇ τῶν ἁγίων Πατέρων θεοσυλλέκτῳ συνόδῳ τῆς κατακρίσεως ἀνάθεμα κληρωσάμενοι.

B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
Α
Β
Γ
Δ
Ε
ΣΤ
Ζ
Η
Θ
Ι
Κ
Λ
Μ
Ν
Ξ
Ο
Π
Ρ
Σ
Τ
Υ
Φ
Χ
Ψ
Ω
Α
Β
Γ
Δ
Ε
ΣΤ
Ζ
Η
Θ
Ι
Κ
Λ
Μ
Ν
Ξ
Ο
Π
Ρ
Σ
Τ
Υ
Φ
Χ
Ψ
Ω

9. Εἶτα τούτων καὶ πλείονων αἰρέσεων, ὡς ἄχυρα ἀπὸ ἄλλωνος θερινῆς ἀνθρῖφθέντων, καὶ ὡς κύματα ἄγρια θαλάσσης διαλυθέντων, τί νῦν ὁ ἔρπων σκολιδὸς ὄφις, ὁ ἀντιδίκος τοῦ γένους ἡμῶν διάβολος, ὁ σπορέυς τῶν ζιζανίων, ὁ ἄλλον τινὰ βουρκανὸν τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς αἰρέσεως. . . καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀτρέπτου καὶ ἀναλλοιώτου σαρκώσεως ἤδη περὶ ῥλ' χρόνους τὴν ἀνίατον ταύτην καὶ ἀθεράπευτον νομὴν διανέμων τοιαῦδε προφάσει· Θεοδοσίου τοῦ γένους Ἀδραμυτίου, καὶ τὰ βασιλικά σκήπτρα ἐγχεχειρισμένου· Ἰεζά τε τῆς τῶν Ἀράβων ἡγεμονεύοντος ἐξουσίας, δύο τινὲς θεομάχοι Ἑβραίων παῖδας, οἱ ἀεὶ καὶ πάντοτε τραχηλιούντες κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ φρουαττόμενοι, τερατείαις καὶ συμβολομαχίαις, καὶ φαρμακείαις καὶ δαιμονιώδεσιν οἰωνίσμασι σχολάζοντες, ὡς δῆθεν ἀτρολογικὴν τινα μεταδιώκοντες ἐπιστήμην, ἐξ ἀγχιστείας τῶν Ἰσαυρικῶν Ἰουδαίων ὑπάρχοντες, πλανώμενοι καταλαμβάνουσι τὴν τῶν Ἀράβων βασιλικὴν αὐλήν· καὶ μὴν καταμηνύονται τῷ προφῶρηθέντι Ἰεζά· καὶ τούτῳ χρησμοφθαίαις πολυσευζωίας καὶ πολυχρόνου διαμονῆς μουσῶνται, εἰ ἄρα γε τὴν τῶν Χριστιανῶν καταβράξαι διακόσμησιν δυνηθεῖη, τὸν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ θεανδρικὸν χαρακτήρα, καὶ τῆς αὐτῶν τεκούσης Θεομήτορος, ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιβόλων ἀπαλεῖψαι. Καὶ δὴ ὁ φιλόζωος ἐκεῖνος καὶ χοιρέβιος ἄνθρωπος, ὑπέιξε τῇ συμβουλῇ τῶν ἀπατεώνων, καὶ πάσας τὰς Ἐώας Ἐκκλησίας ἐσάλει-

¹⁴ Rom. 1, 8. ¹⁵ Psal. xxvi, 12. ¹⁶ Imo, Constantino. ¹⁷ Iesid.

VARIAE LECTIONES.

a Ἰουστίνου. Satius scripsissent, Ἰουστινιανοῦ, cum synodus quini-sexta sub Justiniano II coacta fuerit, quam Orientales vix quandoque discreverunt a sexta synodo generali, quæ sub Constantino Pagonato Justiniano parente habita est. Sic Meletius in opusculo *De azymis*, quod sancto Joanni Damasceno attributum fuit, ubi canonem citat Trullanæ seu quini-sextæ synodi, hæc sub Agathone papa celebratam dicere non dubitat.

σαν· ἀλλ' ἠπατήθη ὁ δειλαίος. Οὐ μικρὸς γὰρ χρόνος παρήλθε, καὶ τοῦτον ἡ θεία δίκη ἐχειρώσατο. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ διαδεξάμενος τὴν ἡγεμονίαν, τούτους βουληθεὶς ὡς ψευδομάντις ἀποκτεῖναι, φυγάδες ὄχοντο ἀνακάμψαντες πάλιν ἐν τοῖς Ἰσαυρικοῖς μεθορίοις.

ν'. Εἶτα εἰς πηγὴν τινα ἀναψύχοντες τῇ φλεγμονῇ τοῦ καύματος, ἰδοὺ νεανίσκος τις τοῦνομα Λέων, καλὸς τῷ εἶδει, ὠραῖος τῷ προσώπῳ, εὐμήκης τῷ σώματι, βάνασος τὴν ἐπιστήμην ἐξ αὐτῆς τὴν ζωὴν ποριζόμενος. Καὶ δὴ ἐκ τοῦ ὑποζυγίου τὸν φόρτον περιελάμενος, ἐκάθισε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ πηγῇ ἀναψυχόμενος. Ἦρα ἦν ὥσει ἕκτη. Εἶτα οἱ τῶν ἐγγαστριμύθων μύσται μουῦνται αὐτῷ κατάρξαι αὐτὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τὰ σκῆπτρα· καὶ δὴ τοῦ Λέοντος ἀναβαλλομένου καὶ διαποροῦντος πρὸς τὸ ἀκρότατον τῆς ἑαυτοῦ εὐτελείας ἀφορῶντα, ὄρκους πληροφορεῖται ὑπὸ τῶν μισοχριστιανῶν, ὅτι ταῦτα οὕτως δεῖ γενέσθαι. Καὶ δὴ αἰτοῦνται αὐτὸν ὄρκωμοσίας λόγοις πληροφορηθῆναι παρ' αὐτοῦ, ἵνα εἰ ἄρα γε εἰς πέρας τοῦτο ἄγοιτο, πᾶν ὅτιοῦν αἰτηθεῖη αὐτοῖς, παρ' αὐτοῦ ἀνυπερθέτως δοθεῖη αὐτοῖς. Ἦν δὲ παραπλησίον ναδὸς τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου· καὶ εὐθύς ἐτοιμότατα εἰσελθὼν ὁ βάνασος Λέων, καὶ περικρατῆς γενόμενος τῶν ἁγίων καγκέλλων τοῦ θυσιαστηρίου, ἔδωκεν ἐγγυρητὴν τὸν μάρτυρα Χριστοῦ, ἐστῶτων τῶν Ἰουδαίων ἐν τοῖς πυλῶσι τοῦ ναοῦ. Καὶ δέχονται τὸν ὄρκον παρ' αὐτοῦ, καὶ εὐθύς ὄχεται ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια (5).

ια'. Ἦν δὲ τότε τις τῶν Ἀνατολικῶν στρατηγῶν τὴν ἡγεμονίαν περιέχων πατρικίος, τοῦνομα Μασισίνιος, στρατολογίας τὴν χώραν περιπολεύων· ἐν οἷς καὶ Λέων ὁ βάνασος στρατολογήθει, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς προκοπὴν μεγίστην ἀναβιβάσεται, σπαθαρικῷ ἀξιώματι (6) προχειρισθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου· καὶ δὴ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἐσπέρια μέρη ἐκπεμφθεὶς, Καμπανίαν, καὶ Ἀμαλφίαν, καὶ Νεάπολιν, τότε βαρβαρησάντων, καὶ καταλαβὼν τὰ ἐκεῖσε ἐν πλωτορσίοις ὁρόμοσι τὸν ἀριθμὸν ρκ', καὶ τροπαιοφόρον νίκην εἰρήνην βραβεύσας, καταλαμβάνει τὰ βασίλεια· καὶ εὐθύς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀνηγόρευται Καῖσαρ καὶ αὐτοκράτωρ βασιλεὺς. Καὶ δὴ Θεοδόσιος ὁ πραότατος βασιλεὺς, προὔπαντ' ἡεροποιός· καὶ ἄρας τὸ στέφος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ κορυφῆς, περιτίθει τῷ Λέοντι, καὶ οὕτως ἀκλονήτως ὁ Λέων, καὶ ἀνενοχλήτως τὰ βασίλεια ἐγχειρίζεται. Περιβοήτου δὲ ἐπιφημίαις γενομένου τοῦ Λέοντος, οὐκ ἰδοὺ ἰσάγοι ἀπὸ Ἀνατολῶν ἦλθον προσκυνῆσαι μετὰ δώ-

A fellit, quem divina ultio, vix brevi elapso tempore sustulit. Ejus vero filius arrepto principatu, cum Judæos illos velut falsos vates neci daturus esset, hi salutem fuga captantes, ad Isauriæ rursum fines revertuntur.

10. Deinde cum ad fontis ejusdam irriguum, æstum nimium temperarent, advenit adolescens quidam, Leo nomine, pulchra specie, formoso vultu, proccera statura, qui sedentaria sordidave arte victum quærebat. Isque adeo jumentum onere deposito, ipse quoque ad fontem æstum levaturus sedit. Hora erat quasi sexta. Tum Pythonum discipuli ei vaticinantur fore, ut Romani imperii sceptrum moderetur; cunctari ille ac diffidere, qui extremam infimæ sortis suæ vilitatem consideraret. Christi vero osores etiam atque etiam jurejurando affirmare necessario hæc eventura. Rogant subinde, vicissim ipse juratam præstet fidem, dum res ita vere contingant, daturum se nulla mora quidquid ipsi a se postularint. Atqui sancti martyris Theodori delubrum haud procul situm erat, quod festinate statim Leo sedentarius ingressus, sacros altaris cancellos tenens, Christi martyrem promissorum vadem adhibuit; Judæis interim ad templi vestibulum consistentibus. Jusjurandum itaque ab illo accipiunt, quo dato ad sua statim quisque proficiscuntur.

11. Erat porro id temporis patricius, Orientalium copiarum dux et prætor, Masisinnius nomiae, qui conscribendi militis causa provinciam obibat. Inter quos Leo quoque vilis artifex in numeros relatus brevi eo celsitudinis progressus est, ut spatharii munere a Theodosio imperatore augeretur. A quo postmodum ad partes occidentales missus cum esset, Campaniam scilicet, Amelphim et Neapolim, quæ ad barbaros tunc desciverant, cum classe navium centum viginti, victoria tropæis ornata pacem adeptus, ad aulam rediit. Moxque Cæsar et summus imperator militum votis acclamatur. Ac quidem Theodosius imperatorum mitissimus læto vultu ei obviam veniens, detractum e capite stemma capiti illius imponit: atque hunc in modum Leo absque strepitu et turbis imperium inquit. Celebri autem Leonis passim volante fama, non: « ecce Magi ab Oriente cum muneribus Christum adoraturi venerunt »¹⁰, sed: ecce Mago-

¹⁰ Matth. II, 2.

(5) Hæc tamen omnia sublestæ fidei sunt, quandoquidem Leo anno imperii 6 Judæos male vexavit. Neque ab eis, sed a Syro quodam nomine Beser, qui a Christiana fide ad Arabes defecerat, inductus fuit, ut imagines aboleret; interim dum Izid Calipha instigante Judæo idem in Oriente fieri curaret. Vid. Theophan.

(6) Σπαθαρικῷ ἀξιώματι. Non satis hæc ex fide historię. Ante Theodosii imperium Leo erat τῶν ἀνατολικῶν στρατηγός, Orientalium dux et impera-

tor. Spatharii dignitas valde modica erat, non sublimis Spatharium vero Justinianus ante promoverat, ut auctor est Theophanes, qui gradus illi via ad στρατηγικὸν, ducis dignitatem fuit, qua eum Artemius donavit: ideoque hujus partes adversus Theodosium ita Leo tutatus est, ut illius promotioni acquiescere noluerit, eamque imperio exuerit. Hæc Combefisius ex Theophane, quem etiam observat nihil de Italica Leonis expeditione scripsisse.

NOTÆ.

Judæi, venefici quidam et incantatores **635** Gazareni celeri gressu in aulam irrumpunt, præferentes de auguriorum vaticiniorumque suorum eventum et sine lætitiâ. Tum novo imperatore dante dexteram, debitum nulla relaxatione solvendum significant. Ille propensissime præstiturum se polliceri, edicant modo cujus tandem debiti existat reus. Ad quem illi: Hæc debiti ratio, idque flagitamus, optimè imperator, ut Christi Nazareni et Mariæ parentis ejus imaginem ex omni ecclesiarum pictura aboleas: quod si rem præstiteris, in annos centum imperium in progenie tua perennet: sin distuleris, omnino futurum est, ut brevi velut Artemius, Apsimarus, et Anastasius occidaris. Hic igitur stolidus atque in fine instabilis, velut angue ambas premente nares ægre spiritum ducens, quod illi jusserant, se ocus facturum promittit.

12. Sic porro manifestum se monstrans hæreticum, vulpeculæ pelle assumpta, versute primum agens, pietatem colere decernebat. Post decem vero exactos annos hæresim Ecclesiæ aspirat: subjectique sibi populi concione coacta, in medio omnium leonis instar rugiens, immanis sævaque bestia ac vere leo, hunc in modum locutus est: Quandoquidem imaginum expressio idololatriæ artis opus existit, nullo eas prosequendas cultu sancio. Vere *sepulcrum patens* ¹⁹ viri hujus guttur fuit, et cor ejus *sepulcrum dealbatum* ²⁰. Neque vero longo post interjecto tempore, ipse Leo, quod homo esset, satis concedit, et sicut unus de principibus cecidit ²¹. Ei itaque abrupta vita, cum inferni pabulum jam factus esset, impura illius soboles (Constantinum dico) ejus loco surrexit. Hic ergo pessimæ illius radicis stolo, omnis generis exitiosa venena animi sui thesauro accumulans, quidquid sanctarum imaginum oculis expositum erat, id vastat, evertit, destruit, succenditque. Quod ut cognovit pietatis præco Germanus, sic ei denuntiat: O imperator, ex quo Christus Dominus nosterque Salvator ac Deus ex intemeratis Dei Genitricis sanguinibus carnem sumpsit, nobisque perfecte similis ac circumscriptus visus fuit, idolorum cultus omnis e medio sublatus est. Atqui septingenti triginta sex anni jam effluxere, ex quo una nobiscum ipse versatus est, et apostoli salubri doctrina mundum imbuerunt, nec interim sanctis Patribus qui interjectis illis temporibus vixerant in mentem venit, ut ejusmodi aliquid de sacris imaginibus cogitarent. Quinimo ipsæ sex synodi eas amplexæ sunt, colendasque ipsas, non evertendas, constituerunt. Cæterum te non lateat, imperator, si sententiam mordicus teneas, pro venerandis imaginibus me propenso animo mortem appetiturum. Imago quippe Christi illius fert nomen, quatenus in carne visus est, et cum hominibus conversatus ²².

Α ρων Χριστόν, ἢ ἀλλ' ἰδοὺ Μαγουδαῖοι τινες φαρμακοὶ καὶ ἐπασιδοὶ Γαζαρηνοὶ δρομαῖοι εἰσελαύνονται εἰς τὰ βασίλεια, πέρας τῶν οἰωνισμάτων καὶ μυντευμάτων αὐτῶν χαρὰν εἰσδεχόμενοι. Εἶτα ὑπὸ τοῦ νέου ἀνακτος δεξιολαβηθέντες τὴν ὀφειλὴν ἀποτινύουσιν ἀσυγχώρητα. Τοῦ δὲ ἐτοιμότητα ἐπαγγελλομένου διδόναι· Τί ἄρα, ἔφη, ἔστι ταῦτα; Οἱ δὲ φασί· Τοῦτο αἰτούμεθα παρὰ σοῦ, κράτιστε βασιλεῦ, ἵνα τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ναζωραίου Χριστοῦ, καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας, ἐκ πάσης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀπαλείψῃς· ὅπως τοῦτο ποιῶν, μέλλεις ἄρχαι καὶ βασιλεύειν ἄχρι χρόνων ἑκατὸν ἐν τῇ γενεᾷ σου· εἰ δὲ τοῦτο ὑπερβῆσῃ, μέλλεις τάχιον, ὡς ὁ Ἀρτέμιος, ὁ Ἀψίμαρος, ὁ Ἀναστάσιος^β, ἀναιρεθῆναι. Ὁ δὲ εὐθήθης καὶ ἀστήρικτος τῇ πίστει, ὡσπερ ὑπὸ ὄψεως **B** ταῖς δυσὶ μυχτῆρσι πιεζόμενος, μηδὲ ἀναπνεῖν ἔτι ἰσχύων, ἐτοιμότητα τὸ προσταχθὲν ἐπιτελεῖν ἐπαγγέλλεται.

ιβ'. Τοῦτου δὲ καταδήλου αἰρετικοῦ δειχθέντος, ἀλώπεκος δὲ χρῶμα ἀναλαθὼν καὶ ὑπόδωλις πως τὰ πρῶτα διεξελθὼν, εὐσεβεῖν διετάττετο. Μετὰ δὲ δεκατὸν χρόνον, αἵρεσιν ἐμπνεῖ τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν λαὸν ἐκκλησιάσας, μέσον πάντων λεοντοειδῶς βρύξας ὁ ἀνήμερος θῆρ καὶ λεοντόνυμος, εἶπεν· Εἰδωλικῆς τεχνουργίας ὑπαρχούσης τῆς τῶν εἰκόνων ἀνατυπώσεως, οὐ δεῖ ταύταις προσκυνεῖν. Ὅντως τάφος ἀνεωγμένος ἢ λάρυξ αὐτοῦ, καὶ τοῖχος κεκονιασμένος ἢ τοῦτου καρδία. Οὐ πολὺ δὲ τὸ διὰ μέσου, καὶ ὁ Λέων ὡς ἄνθρωπος θνήσκει, καὶ ὡς εἰς τῶν ἀρχόντων πέπτωκε. Τοῦτου δὲ τοῦ ζῆγ ἀποβρέξαντος, καὶ τοῦ αἰωνίου πυρός γεγονότος παρανάλωμα, ἀνέστησεν ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἐκείνου μάρτυρον γέννημα, Κωνσταντίνον φημι. Οὗτος οὖν τὸ τῆς πονηρᾶς ἐκείνης βίβης δένδρον, δηλητήρια παντοῖα δλέθρια τῇ ἐαυτοῦ ψυχῇ θησαυρίσας, πορθεῖ, συστρέφεται, καταστρέφεται, πυρπολεῖ ἅπασαν ἀγίων εἰκόνων θέαν. Γνωὺς δὲ τοῦτο ὁ τῆς εὐσεβείας κήρυξ Γερμανός, δηλοῖ πρὸς αὐτόν· Βασιλεῦ, τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ σαρκωθέντος ἐκ τῶν ἀχράντων αἰμάτων τῆς ἀγίας Θεοτόκου, καὶ τελείου αὐτοῦ καθ' ἡμᾶς ὄφθέντος καὶ περιγραπτοῦ, πᾶσα ἢ εἰδωλικὴ λατρεία ἐκποδῶν γέγονεν· ἀπὸ δὲ τῆς εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ συναναστροφῆς, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων κοσμοσωστικῆς διδασκαλίας ἕως τῆς νυνὲ, ἔτη φλς', καὶ οἱ ἀναμέσον τούτοις τοῖς χρόνοις περιελθόντες **D** ἅγιοι Πατέρες περὶ τῶν ἀγίων εἰκόνων τοιοῦτόν τι οὐκ ἐνενόησαν· ἀλλὰ καὶ αἱ ἅγιοι καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ταύτας αἰροῦσαι, προσκυνεῖσθαι διετάξαντο, καὶ οὐ καταστρέφεσθαι. Σὺ δὲ, βασιλεῦ, γίνωσκε, ὅτι εἰ τοῦτου κρατήσεως, ὑπὲρ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἐτοιμῶς ἀποθανοῦμαι. Ἡ γὰρ τοῦ Χριστοῦ εἰκὼν τὸ αὐτοῦ φέρει ἕνομα, καθὼ ἐν σαρκὶ ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη.

¹⁹ Psal. v, 11. ²⁰ Matth. xxiii, 18. ²¹ Psal. XLXII, 7. ²² Baruch. III, 38.

^b Emenda ὁ Ἀψίμαρος, ὁ Ἀρτέμιος, ὁ καὶ Ἀναστάσιος. Apsimarus (Tiberius nempe), Artemius, qui et Anastasius.

ιγ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, καὶ βρύξας ὡς Ἀλέων, ξιφήρεις σατράπας ἀποστείλας ἐν τῷ πατριαρχικῷ οἴκῳ, πυγμαῖς καὶ ὄνειδισμοῖς κατενέγκαι τὸν ἅγιον τῶν ἐκαῖσε προσέταξεν. Οὕτινος κατελθόντος, καὶ τοῦ μονήρους βίου συμμετόχου γεγονότος, τὸν ἀσεβῆ Ἀναστάσιον τῆς ἀρχιερωσύνης προβάλλεται στρατιωτικῶς, καὶ οὐ ψήφῳ Θεοῦ εὐσεβείας ὅστις τὰ τῆς ἐκκλησίας πάντα τοῖς βασιλείοις παραδέδωκε. Πάντα χαρακτῆρα τῆς θείας αὐτοῦ σαρκώσεως περιελάμενος, ὡσαύτως καὶ τῆς παναγίας Θεομήτορος, τὴν μητρικὴν αὐτῆς πρεσβείαν καὶ παρρησίαν πρὸς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα Θεὸν Λόγον ἀπαναινόμενος, ὁ τοῦ ὑπερηφάνου διαδόλου ὑπερασπιστής, καὶ τὰς τῶν ἁγίων πρεσβείας ἀποσειόμενος· τὰς τε τῶν ἁγίων Πατέρων θεοπνεύστους βίβλους πυρκαϊᾷ βαλὼν· τό τε φιλόθεον καὶ τῶν μοναζόντων τάγμα μυσάττομενος ὁ μισόχριστος, τὸν τε ἱερῶν παρθένων κατάλογον γαμικοῖς συναλλάγμασι περιζευγνύων, τῆς εὐλαθείας τὰ ἐνδύματα πυρὶ κατακαίων, τὴν τῶν ἱερῶν μοναστῶν σεβασμίαν γενειάδα, καὶ πολιὰς αἰδεσίμους, καὶ τὰς θείας κόρας βρομιαίῳ κατὰ καίων πυρὶ· σκοτίας σχῆμα τοῦτο καλέσας, ὁ τῆ ψυχῆ ἐσκοτισμένος, τοὺς ὑπ' αὐτὸ τὸ σχῆμα καταλεγόμενους, ἀμνημονεύτους ἐκάλεσε καὶ εἰδωλολάτρας, διὰ τὴν πρὸς τὰς σεπτὰς εἰκόνας προσκύνησιν· ἅπαντα δὲ τὸν ὑπ' αὐτὸν λαὸν ἐκκλησιάσας, ὁμοῦται πάντας πεποίηκε προτιθεμένων τοῦ τε ζωοπόου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, τῶν τε ἀχράντων ξύλων ἐν οἷς Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν χεῖρας ἐξέτεινεν, καὶ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, δι' ὧν Χριστὸς παρακελεύεται ἡμᾶς μὴ ὁμοῦσαι ὅλως, μὴ προσκυνῆσαι εἰκόνας ἁγίας, ἀλλὰ ταύτην εἰδῶλον καλεῖν, μήτε ἐξ ἀδῶδᾶ κοινώνησαι, ἢ τὸ, χαῖρε, τὸ σύνολον δοῦναι αὐτοῦ· ὡ τῆς ἐρεσχελίας ἰσομοιότροπον καὶ ὁμότηχον εὐρῶν ὄργανον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁμῶνυμον, καὶ ὁμόφρονά τινα τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, τοῦτον ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπάρας, οὐχὶ Θεοῦ καὶ ἱερῶν ψήφῳ, ἀλλὰ τῆ αὐτοῦ πανουργία, τῶν ἀμφοτέρων ἐν τῷ ἄμβωνι ἀνελθόντων, ὑπὸ τῶν τοῦ βασιλέως χειρῶν Κωνσταντίνου Κωνσταντίνος τὴν ἱεράν ὁ ἀνίερος ἐνδιδύσκεται διπλαῖδα καὶ τὸ ὠμοφῶριον. Ὡ τῆς ἀναξίας! ὁ ἀσπιδιφόρος, ἱεροθέτης· καὶ ὁ πολέμοις καὶ φόνοις ἐσχολακῶς, ἱεουργός· καὶ ὁ τρισὶ γυναιξὶ παρανόμως συζευχθεὶς, τῶν ἱερῶν χειροτονητῆς καθίστατο.

ιδ'. Ἐκ τούτου οὖν συμπλεχθείσης τῆς μιαρᾶς συνωρίδος, ὡς παρανόμου σειρᾶς, προγράμματα κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν ἐπέμπετο πρὸς τοὺς κατὰ χώραν ἀρχισατράπας σὺν ἐπισκόποις, τὴν βασιλεύουσαν πόλιν καταλαβεῖν, πρὸς τὸ σύνοδον γενέσθαι (7) κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων· τοῦ δὲ τυράννου τὸν σεβάσμιον τῆς παναχράντου Θεοτόκου τὴν ἐν Βλαχέρναις χαρακτῆρα κατορύξαντος, σύνοδον ἀθετούντων ψευδοῖερων ἐν αὐτῷ τῷ πανσέπτῳ ναῷ ὁ

(7) Πρὸς τὸ σύνοδον γενέσθαι· *Ad synodum.* Imo Copronymi synodus Constantini inauguratione

13. His imperator auditis, leonis in morem rugiens, armatosque tribunos in patriarchales aedes mittens, pugnis et conviciis sanctum inde deturbari jubet. Qui cum digressus esset, et monachi vitam inivisset, impium ille Anastasium militari more antistitem creat, non divinæ religionis calculis. Qui omnia quæ ecclesiæ erant, aulæ ac fisco tradidit. **636** Omnem figuram divinæ Christi incarnationis sustulit. Itidemque superbus diaboli satellites, sanctissimæ Dei Genitricis materno jure intercessionem facilemque accessum ad Deum Verbum qui ex ipsa carnem assumpsit, negavit, submovitque adeo sanctorum intercessionem. Quinimo sanctorum Patrum libros divini Spiritus afflatu conscriptos igni tradidit. Quo furebat odio erga religiosum ac Deo Christoque devotum monachorum ordinem insensûs Christi hostis, virgines sacras incestis nuptiis copulavit, sanctissimi instituti vestes incendit, sacrorum monachorum venerabilem barbam reverendosque canos, ac divinas pupillas crepitante igne adussit; professionis hujus habitum tenebrarum habitum vocitans, totus ipse animo tenebrosus, ac merentes in eo religiosos viros ecclesiasticæ communionis exsortes idolorumque cultores nuncupabat, ejus adorationis nomine qua venerandas imagines prosequerantur. Quocirca vocata populi universi publica concione, propositis, tum vivifico Christi corpore et sanguine, tum intemeratis lignis in quibus nostræ salutis causa Christus extendit manus, sanctisque Evangeliiis, quibus Christus omnino jurare prohibuit, juramento omnes obstrinxit, nullam se sanctarum imaginum adoraturos, sed idolum appellaturos: nulla item ulli monacho communionem jungendos, aut illi prorsus *Ave* dicturos. Tum nactus sacerdotalis ordinis hominem, iisdem secum moribus idemque strepens organum, quin et sibi quoque cognominem, quique eadem ac ipse sentiret, eum in ecclesia, non Dei sacerdotumque suffragio, sed suapte ipse vafritie in antistitem provehit, consensuque ambobus ambone, Constantini imperatoris manibus, sacram profanus Constantinus tunicam, summique insigne sacerdotii, pallium induit. O rem indignam! qui scutum ferret, ipse sacrorum erat institutor; qui bellis et cædibus dederat operam, ipse sacris operabatur: qui tres uxores illegitime duxerat, is sacerdotes ordinabat.

14. Hinc igitur sceleratæ instar catenæ impura complicata biga, edicta in omnem provinciam missa ad summos singularum præfectos, ut cum episcopis ad synodum adversus venerabiles imagines celebrandam in urbem Augustam conveniant. Veneranda itaque integerrimæ Dei Genitricis figura, quæ in Blachernis erat, a tyranno effossa, scelestissimus idem una cum cognomine suo Christi gregis proditore præsidens, falsorum prævari-

NOTÆ.

absoluta fuit. Alios scriptoris errores notare non vacat.

catorumque sacerdotum execrandam invisamque synodum in eodem venerabilissimo templo celebrant, ac reverentia dignas imagines simulacrorum idola nuncupant. Tunc divinum ac rectæ doctrinæ Ecclesiæ doctorem Germanum anathemati devotes, ligni cultoris titulo infamabant. O hostis cæcitatem! o blasphemiam! o perversitatem! Ac demum postquam plurima ore blasphemio jactaverunt, ad extremum, quod omnibus deterius fuit, impuri illi ac profani miserabilem hanc vocem ululando extulerunt, dixeruntque: « Hodie salus mundo illuxit, quod tu, imperator, ab idolis nos liberaveris. » O acerbam vocem, cujus strepido sonitu cælum caligine obductum, concussa terra, pollutus æther fuit! **637** quam qui clamando pronuntiaverunt, a Deo extranei facti sunt! Plane vero « stultus stulta loquetur, et cor ejus vana cogitabit ²³. » Ob istas enim impij tyranni ac Christianissimi principatus purpura indigni blasphemias voces, cœlestia terram petiere fulmina: stellæ non ferentes Domini injuriam, in terram cecidere: elementa mota agitataque sunt, turbata tellus et concussa, continui terræmotus, terroresque ac signa e cœlo, ipse miserabilis expectatæ iræ metu profugus, mutatis sedibus, Nicomediam proficiscitur. Equis enim Diocletianus aut Maximianus sive Trajanus, tam injuriosa crimina Christianis afflixit, quam indignus iste Christiani nominis? Adfuit itaque judicii dies, huncque divina tandem ultio occupavit. Cum enim supernum spiritum traheret, magno ejulatu vociferans, « Hæc, inquit, gehennæ mihi initia et præludia sunt. » Quid igitur majoris fidei afferri queat hac ipsa illius voce, pro eo scilicet quod non cognovit visitationis suæ? Christi siquidem Ecclesiam ea blasphemia criminatione punxerat, quæ modum omnem excederet, dum Christianos idolorum cultores appellavit.

15. Cæterum illius proles Leo alter imperio succedens, summa tranquillitate et pace rempublicam administrando ingentem illam Ecclesiæ procellam sedavit, velut ab æstu et decumanis fluctibus eam recreans. Cujus tum vita, tum sepulcra in pace, juxta atque uxoris ejus Irenes nomen ferebat, consummata est. Quamobrem nova rursus Helena novusque Constantinus Irenes filius, tanquam rosæ aut liliū e medijs spinis nati, Romanum imperium velut ex Græcicæ vel Judaicæ superstitionis ritu, postliminio revocant. Horum se socium Sylvester novus præbuit, magnus ille atque inclytus patriarcha Tarasius, qui universali sancta synodo congregata, dementiam omnem hæreticam dissipavit: quia Spiritus sanctus erat in eo. Hi sicut luminaria in mundo lucetia ²⁴, quomodo Ecclesiæ traditum ab illis fuit qui ab initio testes oculati ministrique sermonis fuerunt ²⁵, divinis scilicet et beatis apostolis, ut et

ἀλιτήριος προκαθεσθαις ἅμα τῷ ὁμωνύμῳ προδότῃ τῆς τοῦ Χριστοῦ ποιμνης, τὴν μυστὰν καὶ ἐχθρῶδῃ ἐπιτελοῦσα σύνοδον, ἀγαματικά εἰδῶλα τὰς σεπτὰς εἰκόνας καλέσαντες. Εἶτα Γερμανὸν τὸν θεῖον καὶ ὀρθοτόμον τῆς Ἐκκλησίας ἀναθέματίσαντες, ξυλλάτρην ἀπεκάλουν. Ὡ τῆς τοῦ ἐχθροῦ πωρώσεως! Ὡ τῆς βλασφημίας! Ὡ τῆς παρατροπῆς! πᾶμπολλα δὲ αὐτῶν βλασφημησάντων, τὸ τελευταῖον καὶ πάντων χειρὸν ἠλάλαξαν τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην οἱ μιὰροὶ ἀνέροισι ἐκεῖνοι φωνὴν, καὶ εἶπον· « Σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ὅτι σὺ, βασιλεῦ, ἐλυτρώσω ἡμᾶς ἐκ τῶν εἰδῶλων. » Ὡ φωνῆς ὀδυνηρᾶς! ἥτις ἐκδομηθεῖσα οὐρανὸν ἐξόφωσε, καὶ γῆν συνέσεισεν, αἰθέρα τε ἐμίανε, καὶ πάντας τοὺς αὐτὴν κεκραγόντας, Θεοῦ ἀλλοτρίους ἐποίησεν. Ὅντως « ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει. » Διὰ γὰρ τὰς τοιαύτας βλασφημίας τοῦ ἀθέου τυράννου καὶ ἀναξίου τῆς Χριστιανικωτάτης ἀλουργίδος, οὐράνιοι κεραυνοὶ κατέσκηψαν ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ἀστρα μὴ φέροντα τὴν Δεσποτικὴν ὕδριν εἰς γῆν κτέπιπτον, στοιχεῖα ἐδονεῖτο, γῆ ἐκλονεῖτο ταραττομένη, σεισμοὶ κατάλληλοι, φόβητρα καὶ σημεῖα ἐξ οὐρανοῦ· αὐτὸς ὁ δειλαιὸς δεδιὼς τὴν παραδοκουμένην ὀργὴν, φυγὰς καὶ μεταναστὰς, ἐπὶ τὴν Νικομηδέων πόλιν ὤχητο. Ποῖος γὰρ Διοκλητιανὸς ἢ Μαξιμιανὸς, ἢ Τραϊανὸς, τὰ τοιαῦτα ἐδρασε κατὰ Χριστιανῶν δυσφήματα, ὡς ὁ ἀνάξιος τῆς Χριστιανικῆς προσηγορίας; Ἡμέρα γοῦν κρίσεως παρέστη, καὶ τοῦτο ἡ θεία δίκη προέφθασε, καὶ μάρτυς ἀξιόπιστος αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ. Ἐτι γὰρ περὶ τὰ ἔσχατα πνέων, ὀλαλύζων ἠλάλαξεν ἐν μεγάλῃ βοῇ. τάδε λέγων· « Τὰ προαύλια τῆς γενένης. » Τί οὖν ἀξιοπιστότερον τῆς οἰκειᾶς φωνῆς, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνω τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ; ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος ἐβλασφήμησε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, εἰδωλολάτραις τοὺς Χριστιανούς ἀποκαλῶν.

ιε. Ἀλλὰ τούτου ὁ βλαστὸς ὁ δεῦτερος Λέων τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας διαδεξάμενος, γαληνικωτάτη καὶ εἰρηναία διαγωγῇ τὸν πολυτάραχον κλύδωνα τῆς Ἐκκλησίας μετήνεγκεν, ὡς ἐκ ζάλης καὶ τριχυμίας ταύτην ψυχαγωγῆσας. Οὗτινος καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ταφή ἐν Εἰρήνῃ τῇ φερωνύμῳ συζύγῳ διατετέλεσται. Αὐθις πάλιν νέα Ἑλένη καὶ νέος Κωνσταντῖνος υἱὸς Εἰρήνης, ὡς ῥόδον καὶ κρίνον ἐν μέσῳ τῶν ἄκανθῶν ἐκφύντες, ὡς ἐξ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ τὸ Ῥωμαϊκὸν πολίτευμα ἀνακαλοῦνται· μεθ' ὧν καὶ ὁ νέος ΣΩθεστρὸς, ὁ μέγας καὶ ἀοίδιμος πατριάρχης Ταράσιος, ἀγίαν οἰκουμενικὴν σύνοδον συγκροτήσας, πᾶσαν αἰρετικὴν φρενοβλάβειαν διεσχέδασεν, ὅτι Πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ. Ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ φαίνοντες, καθὼς παρέδωκαν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου θεσπέσιοι καὶ μακάριοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ θεοφόροι ἅγιοι Πατέρες, καὶ αἱ θεόπνευστοι καὶ οἰκουμενικαὶ ὀρθόδοξοι σύνοδοι, πάντα σωτήρια καὶ ζωο-

²³ Isa. xxxii, 6. ²⁴ Philipp. ii, 15. ²⁵ Luc. i, 2.

ποιὰ τοῦ Χριστοῦ σύμβολα κατέχειν τε καὶ σεβάζεσθαι ἐθέτισαν· καθὼς φησι τὸ θεῖον λόγιον· « Δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν καὶ ἀκούτισόν με τὴν φωνὴν σου, ὅτι ἡ ὄψις σου ὡραία, καὶ ἡ φωνὴ σου ἠδεῖα. » Οὐκ ἔστι παρὰ Χριστιανοῖς Θεὸς πρόσφατος, οὐδὲ προσκεκύνηται παρ' αὐτοῖς Θεὸς ἀλλότριος· ὅτι, τίς Θεὸς πάρεξ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; ἢ τίς Θεὸς πλὴν αὐτοῦ; Ποῦ εἰσιν οἱ Χριστιανοκἀτήγοροι, οἱ ἱεροκἀτήγοροι, οἱ ἑαυτοῦς τῆς Χριστωνύμου κλησεως ἀποξενώσαντες; οἱ ἑαυτοῦς τῆς μελλούσης ἐλπίδος τῶν Χριστιανῶν ἀπελπίσαντες, οἱ πεπλανημένοι ἀπὸ μητρὸς τῆς θείας κολυμβήθρας, ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι, τὰ χεῖλη τὰ δόλια τὰ λαλοῦντα κατὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀνομίαν, ἐν ὑπέρηφανείᾳ καὶ ἐξουθενώσει, οἱ πᾶσαν Γραφὴν θεόπνευστον καὶ ὠφέλιμον στρεβλοῦντες κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας; οἱ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσαντες, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης καινὸν ἠγησάμενοι, ἐν ᾧ ἡγιάσθησαν, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐν ᾧ ἐχειροτονήθησαν ἐνουθρίσαντες, οἱ ψευδοχριστιανοὶ, οἱ τὴν ἁγίαν καὶ καθαρὰν Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, τράπεζαν ἡλισγημένην ἀποκαλέσαντες, οἱ μὴ εἰδότες διαφορὰν ἁγίου καὶ βεβήλου, καθαρῶ καὶ ἀκαθάρτου; Πολλὰ ὠφείλον γράψαι, ἀλλ' οὐκ ἰσχύομεν διὰ μέλανος καὶ χάρτου· ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

pollutam appellarunt, qui nesciunt, quid sanctum inter et profanum intersit? Cum plura scribere operæ pretium videatur, non possumus per atramentum et chartam. Verum ad propositum revertamur.

ἰς'. Αὐθις ὁ φερώνυμος Νικηφόρος ὁ ἐν βασιλεῦσι τοῦ Χριστοῦ εὐσεβέστατος καὶ ὀρθόδοξος (8) θεράπων· ὡσαύτως καὶ οἱ τῆς εὐσεβείας υἱοὶ καὶ τῆς βασιλείας διάδοχοι, βαθαίαν καὶ ἀσάλευτον τὴν πίστιν διατηρήσαντες τῷ Χριστῷ, καὶ τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεὶ πατριάρχῃ Νικηφόρῳ παρέθεντο τὴν Ἐκκλησίαν καθαρὰν καὶ ἀμίαντον, μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ρυτίδα. Ἀλλ' αὐθις πάλιν ἡμῖν φερώνυμος τῆς δυσσεβείας θῆρ, ὡς λέων ἀρπάζων καὶ ὠρυόμενος ἐνέσκηψεν· ἡ δὲ λύμη τῆς τοιαύτης ψυχοφθόρου αἰρέσεως τοιαῦδε προφάσει ἐνέσκηψε. Μιχαὴλ καὶ Θεοφυλάκτου τῶν θεοφιλεστάτων καὶ εὐσεβεστάτων ἀνδρῶν τὰ βασίλεια ἰθυόντων, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ οὐσης ἐν βαθυτάτῃ γαλήνῃ, καὶ τῶν ἱεραρχῶν πάντων ἡσυχον καὶ ἡρεμαῖον βίον σὺν τοῖς ἱερεῦσι καὶ εὐλαδέσι μοναχοῖς διαγόντων ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, οὐκ οἶδ' ὅπως εἰπεῖν, τέρας ξενόφανές εἰσέδου εἰς τὴν πανευδαίμονα πόλιν· γυναικὸς τινος τῶν ἐγγχωρίων τετοκυίας βρέφος, τὰ μὲν ἄνω μέλη τοῦ σώματος ἕως τοῦ ὀμφαλοῦ εἶχε πάντα παιδὸς, τὰ δὲ ὑποκάτω, θηρῶν ἀγρίων, λεόντων καὶ παρδάλεων καὶ λύκων. Καὶ τούτων μὲν ἦσαν αἱ μορφαὶ κινούμεναι, ὥστε γινώσκειν ἐκάστου τὸν σχηματισμὸν· ἀλλὰ γε ἑαυτῇ ἡ ἐγγαστρίμιθος ὑπὸ

A Deo pleni Patres, ac universales synodi Spiritus sancti afflatu locutæ erant, salutaria omnia et vivifica Christi monumenta retinenda venerationique habenda sanxerunt, secundum quod divinum fert effatum: « Ostende mihi faciem tuam²⁶: audire me fac vocem tuam²⁷. Facies enim tua decora, et vox tua dulcis²⁸. » Non est apud Christianos Deus recens, nec adoratur apud eos Deus alienus²⁹. Quoniam quis Deus præter Dominum nostrum Jesum Christum, aut quis Deus præter ipsum³⁰? Ubi sunt illi Christianorum, ubi sacerdotum reprehensores; illi qui seipsos a Christiani nominis appellatione alienos fecerant; qui abs se futuram Christianorum spem abjecerunt, qui a divinæ piscinæ vulva erraverunt, homines scelerati, labia quæ loquuntur adversus Deum et adversus Ecclesiam catholicam iniquitatem in superbia et contemptione, qui Scripturam omnem divinitus inspiratam atque utilem contorqueunt secundum desideria sua, qui Filium Dei conculcaverunt, et sanguinem testamenti pollutum duxerunt, in quo sanctificati fuerunt, et Spiritui gratiæ in quo ordinati sunt, contumeliam fecerunt³¹, falsi sacerdotes, falsique Christiani, qui sanctam mundaniquæ Christi Ecclesiam, mensam

C 16. Rursus autem a Nicephoro, cujus nomen victoriam præfert, inter Christianos imperatores religiosissimo, Deique famulo, rectæ fidei cultore, perinde atque filiis pietatis hæredibus et imperii successoribus firmam et inconcussam Christo fidem custodientibus, magno præsuli patriarchæ Nicephoro munda et incontaminata Ecclesia deposito tradita est, non habens maculam neque rugam. Sed iterum, pro eo ac nomen ipsum sonat, impietatis bellus, velut leo rapiens et rugiens in nos invasit. Ut autem sæva lues exitiosæ hæresis animis ingrueret, causa ejuscemodi fuit. Michaele et Theophylacto religiosissimis piissimisque viris imperii clavum moderantibus, cum Ecclesia Dei summa tranquillitate frueretur, cunctique præsu-

D les quietam ac pacatam vitam una cum sacerdotibus venerabilibusque monachis in omni pietate et morum honestate agerent, portentum (qua id ratione nescio) aspectu novum et stupendum beatissimam urbem subiit: muliere quadam ex indigenis prolem pariente, cujus membra quidem superiora corporis ad umbilicum usque humana forma essent; inferiores vero partes feras bestias, leones, pardos et lupos referrent. Horum formæ move-

²⁶ Psal. LXXIX, 4; Cant. II, 14. ²⁷ Cant. VIII, 13. ²⁸ Cant. II, 14. ²⁹ Exod. XX, 2; Psal. LXXY, 10. ³⁰ Psal. XVII, 32. ³¹ Hebr. X, 29.

NOTÆ.

(8) *Εὐσεβέστατος καὶ ὀρθόδοξος*. Religiosissimum vocant Nicephorum Orientales rerum Byzantinagarum nescii, utpote sub Saracenorum jugo gementes. Nicephorus vero etsi imaginibus sacris pe-

percit, Manichæicæ nihilominus impietatis, imo sceleratissimæ vitæ reus agitur a Theophane aliisque scriptoribus Græcis.

bantur, ut cujusque gestus et habitus dignoscere-
 iur. Cæterum mulier acerei in se loquentis spiritus
 virtute celerem imperatorum successionem prodi-
 giose prænuntiat. Interim vero religiosissimus erga
 Christum imperator abominabilem hanc mulier-
 culam uni ex domesticis secretioribusque famulis
 suis tuta custodia servandam tradit. Vir autem
 quidam obscurus ex vili plebecula, Joannes no-
 mine, lectoris gradu in venerabili sanctæ Dei Ge-
 nitrices monasterio, quod Hodegum vocant, priva-
 tus agens, bene de pythonissa fretus, ex ea discit
 quæ sint eventura; alium ex alio mutandum im-
 peratorem, et ejus qui imperio successurus esset,
 inaugurationem: magno eum eximioque princi-
 patu politurum, atque annos triginta fortunatissi-
 mum, hostiumque tropæis inclytum victurum, B
 modo tantum sacris imaginibus in totum abolitis,
 earum omnem prorsus memoriam exstingueret.
 Leonem eum ait vocatum iri, ex Armeniis oriun-
 dum. Quinimo hæc symmystæ, Joanni lectori, va-
 ticipatur, maximo ipsum honore ab eodem Leone
 augendum, sublimandumque, et supra principa-
 tum et potestatem omnem excelsum valde futurum,
 esset.

17. Enimvero cum Leo patricius esset, et Oriën-
 talium provinciæ dux et prætor, in urbe beat
 tunc **639** temporis versaretur, Nicephorus qui-
 dam, nominis derivatione Cynarius (sive *Catella-*
rius) appellatus, pythonissæ vaticinia illi renun-
 tiat. Sed et alter quidam circulator falsus eremita, C
 qui verbis mendacibus et prædictionibus simplici
 populo illudebat, Leoni patricio Nicephori opera
 adducitur, sermonem cum eo collaturus. Qui his
 affinia pariaque ventriloquæ portenta ipsum docet.
 Tum ille quia sæculi amator erat et gloriæ stu-
 diosus, incenso mentis desiderio et ex animo hæc
 se factorum sacramento inviolabili affirmat, cum
 nempe jam pectore conditam impietatis scintillam
 haberet.

18. Enimvero Leo imperii sceptrorum compos
 factus, abundantius æmulari atque imitari conten-
 dit impios qui ipsum præcesserant imperatores,
 Leonem et Constantinum, quorum genus Isauri-
 cum fuerat, quique plurimis annis rerum potiti cum
 essent, bellis strenue gestis, Barbarorum hostium D
 audaciam fregerant, ac bonorum affluentia faustos
 beatosque dies egerant. Cœpit itaque scrutationes
 scrutari, nempe vaticinia et astrologos mathemati-
 cos, qui velut ex tripode ejusmodi oracula sibi
 ederent. Quocirca accersito Basilio quodam char-
 tulario domus illius quæ Exartesis nuncupatur,
 homini rem totam credit. Is porro rei familiaris
 angustiis, veluti servus dedititius, imperata factu-

A τοῦ ἐν αὐτῇ προσφωνοῦντος πνεύματος Πύθωνος
 ἑναερίου, τὴν τῶν βασιλέων ταχείαν ἀναδοχὴν τερα-
 τεύεται· καὶ δὴ ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς τὸ ἐβδελυ-
 γμένον τοῦτο γύναιον παραδίδωσιν εἰς φρουρὰν
 ἀσφαλῆ ἐν τῶν οικείων αὐτοῦ καὶ μυστικῶν αὐτοῦ
 θεραπεύοντων. Καὶ δὴ τις τῶν ἀφανῶν καὶ εὐτελῶν
 τῆς πόλεως τοῦνομα Ἰωάννης, Ἀναγνωστικῶ βαθμῶ
 τῆ εὐαγεῖ μονῆ τῆς ἁγίας Θεοτόκου τῶν λεγομένων
 Ὁδηγῶν σχολάζων, παρβησιασάμενος τῆ ἐγγαστρι-
 μύθῳ, μυεῖται αὐτῷ τὴν τῶν ἐσομένων πρόγνωσιν,
 τὴν τε τοῦ βασιλέως ἐναλλαγὴν, καὶ τοῦ διαδόχου
 τῆς βασιλείας ἀποκατάστασιν, μεγάλην τε καὶ ὑπερ-
 φυῆ καὶ τριάκοντα χρόνους ἐν εὐημερίᾳ καὶ τρο-
 παιοφόρῳ νίκῃ διαβιῶναι, εἰ ἄρα γε τὴν τῶν ἱερῶν
 εἰκόνων καθαίρεσιν τέλεον ποιήσας, τὸ μνημόσυνον
 αὐτῶν παντάπασιν ἐξαφανίσαι. Λέων δὲ ἔσται τὸ
 ἄνομα αὐτοῦ, ἐξ Ἀρμενίων ἀγχιστείας καταγόμε-
 νος· καὶ δὴ, φησὶ, χρησμοδεῖ, καὶ τὸν συμμύστην
 Ἰωάννην, μεγίστης ἀξιωθήσεσθαι τιμῆς παρ' αὐτοῦ
 τοῦ Λέοντος, καὶ ὑψωθήσεσθαι, καὶ μετεωρισθήσε-
 σθαι σφόδρα σφόδρα ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, ὡς
 οὐδεὶς ἄλλος τῶν κατ' αὐτὸν προβεβηκότων.

ιζ'. Καὶ δὴ Λέοντος πατρικίου καὶ στρατηγοῦ τῆς
 τῶν Ἀνατολικῶν ὑπαρχίας, ἔνδον αὐτοῦ ὄντος ἐν τῇ
 εὐδαίμονι, Νικηφόρος τις ὁ παρωνύμως Κιννάριος ἢ
 λεγόμενος, μυεῖται τῷ Λέοντι τὰ τῆς ἐγγαστριμύθου
 μαντεύματα· καὶ ἄλλος δὲ τις τῶν κυκλαρίων ψευ-
 δερμητιῶν ψευδολογίαις καὶ μαντεύματι τὸν ἀπει-
 ρόκακον λαὸν διαχλευάζων, διὰ τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου
 εἰσάγεται τῷ Λέοντι πατρικίῳ· καὶ οὗτος μυεῖται
 αὐτῷ τὰ παραπλήσια καὶ ἐφάμιλλα τῆς ἐγγαστρι-
 μύθου τερατεύματα. Ὁ δὲ φιλόκοσμος ἀνὴρ δια-
 πύρῳ διαθέσεως καρδίᾳ, ταῦτα μεθ' ὄρκου ποιεῖν
 ἀμεταθέτου ἐβεβαιώσατο, ἔχων ἐγκάρδιον ἐγκεκρυμ-
 μένον τῆς ἀσεβείας τὸν σπινθῆρα.

ιη'. Καὶ δὴ τοῦ Λέοντος τὰ βασιλείᾳ σκήπτρα λε-
 κρατηκότος, περισσότερος ζηλωτῆς καὶ μιμητῆς
 γίνεται τῶν προβεβηκότων δυσσεβῶν ἀνάκτων, Λέον-
 τος καὶ Κωνσταντίνου τῆς τῶν Ἰσαύρων ἀγχιστείας
 γεγονότων, καὶ πολυχρονίους ἔτεσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ
 διαρκεσάντων, πολέμων δὲ ἀνδραγαθήμασι, καὶ πο-
 λεμίων βαρβάρων θράσος καταβαλόντων, ἐν εὐθη-
 νίαις τε καὶ εὐημερίαις βεβιωκότων· καὶ δὴ ἤρξατο
 ἐξερευνῶν ἐξερευνήσεις, μαγείας τινὰς καὶ μαθη-
 ματικούς ἀστρολόγους, τοιαῦτα αὐτῷ χρησμοδεῖσθαι.
 Καὶ προσκαλεσάμενος Βασίλειόν τινα χαρτουλάριον
 τῆς λεγομένης Ἐξαρτήσεως (9), θάρρει αὐτῷ τὰ
 τοῦ πράγματος. Ὁ δὲ ἐν ἀμηχανίᾳ γεγονώς, ὡς δοῦ-
 λος ὑπήκοος ποιεῖν τὸ κελευσθὲν ἐπαγγέλλεται· καὶ

VARIÆ LECTIONES.

* Forte Κινάριος.

NOTÆ.

(9) Ἐξαρτήσεως· *Exartesis*. Nomen loci vel domus in qua navium et classium apparatus conficie-
 bantur. Vide Cang. in Lexico med. et inf. Græcit.

δη εὐρών τινα ἄνδρα τῶν ἐπιχωρίων τῆς Σαλαμβρίας ἄρ-
 ῶδες κάκειας κλανώμενον, ἐν κατηλίσι καὶ κυκλεύ-
 μασι, μαντείαις τε καὶ οἰωνίσμασι, καὶ μέλλων τῶν
 βασιλέων πρόγνωσιν μείσθαι, Σαββάτιον οὕτω λεγό-
 μενον, ὑποτίθεται αὐτῷ πάντα τὰ καταθύμια τῷ
 βασιλεῖ χάρισσθαι. Καὶ δὴ περιβαλὼν ἑαυτῷ ὁ
 Σαββάτιος ἄλυσιν μεγίστην τῷ τραχήλῳ, καὶ σιδη-
 ροπέδαις ἑαυτὸν περισφιγξας, περικλείει ἑαυτὸν ἐν
 τοῖς τοῦ Δαγιστέως μεγάλου λουτροῦ τῶν καμίνων
 κούφοις. Καὶ δὴ ὁ Βασίλειος τὰ βασιλεια καταθύμια
 τάχιον ἐκπληρῶν, προσαγηθῆαι αὐτὸν τῷ μάντει τῆς
 Πύθωνος. Νύξ δὲ βαθεῖα ἦν, καὶ σκότος ψηλαφητόν·
 καὶ ἰδοὺ καὶ ὑπὸ στρατοπέδων δορυφόρων φρόνυ-
 μενος βασιλεὺς, μεμονωμένος, γυμνὸς καὶ ἄοπλος
 σὺν τῷ Βασιλεῖ παραγίνεται ἐν ὑπογείοις καὶ κατα-
 χθονίοις ἀμειδέσι τόποις, ὡς ποτε Ἰουλιανὸς ὁ παρα-
 δάτης, ὑπὸ τοῦ μαθηματικοῦ Ἑβραίου τῷ διαβόλῳ
 σπονδιζόμενος. Ὡς πῶς ἀπόλετο ἡ σοφία τῶν σοφῶν!
 Ὡς πῶς ἠθέτηται ἡ σύνεσις τῶν συνετῶν! Ὡς πῶς οἱ
 θέλοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν! Τί οὖν ὁ μέγας
 καὶ ἔνδοξος, καὶ φοβερὸς βασιλεὺς; Προσκυλινδεῖται
 τοῖς ποτὶ τοῦ Πύθωνος ἰεροσυνεταίας αἰτεῖται,
 ὡσπερ ὁ Ἀλέξανδρος ποτε μετὰ Κανδαύλου συμψύ-
 χου αὐτοῦ εἰσελθὼν εἰς τὸν Σέραπιν, ὥστε μαθεῖν τὰ
 ἀποθησόμενα, καὶ ὁρᾷ τινὰς ἀστράπτοντας ἐκ τῶν
 ὀφθαλμῶν ἀνακειμένους, ἕνα δὲ λέγοντα αὐτῷ, Χαί-
 ροις Ἀλέξανδρε· οἶδάς με τίς εἰμι; Ὁ δὲ· Πῶς, κύ-
 ριε; Ὁ δὲ μάγος· Ἐγὼ εἰμι Σεσοῦχ (10) ὁ σεισμο-
 κράτωρ βασιλεὺς· οὐ τοσοῦτον δ' εὐτύχησα, ὅσον σύ·
 καὶ σχεῖς ὄνομα ἀθάνατον. Ὁ δὲ· Πῶς κύριε; Ὁ δὲ
 λέγει· Εἰσελθε ἔνδον, ἵνα θεάσῃ τὸν προστάτην·
 Εἰσέρχεται Ἀλέξανδρος ἔνδον· ὁρᾷ ὁμίχλην πυραυγῆ,
 καὶ καθεζόμενον ἐπὶ θρόνου, ὃν ποτε εἶδεν ἐν Ῥα-
 κούντιδι προσκυνούμενον βροτοῖς Σέραπιν. Εἶπε δὲ
 ὁ Ἀλέξανδρος· Κύριε, πόσα ἔτη ζήσομαι; Εἶπε δὲ
 ὁ Σέραπις· καλὸν μὲν θνητὸν ὄντα μὴ εἰδέναι πότε
 μέλλει τελευτᾶν· προσδεχόμενος ἐκείνην τὴν ἡμέραν,
 ἀφ' ἡμέρας ἑμαθεν, ἐτελεύτησε· τὸ δὲ ἐν ἀγνοίᾳ
 παθεῖν, τοῦτο λήθην παρέχει τὸ μὴ ἔχειν κατὰ γνώ-
 μην, εἰ καὶ ὅλως τελευτᾶν.

illam præstolatur, ex qua die id dicit, jam mortuus est. Quod vero hæc ignoretur, inde pariter
 oblivio, quia animo non est præsens: etsi prorsus etiam morti concedendum est.

18. Εἰτά φησιν ὁ πολυπράγμων βασιλεὺς τῷ προ-
 γνώστῃ καὶ μάντει· Τί ποιήσω, καὶ τί πράξω, ὅπως
 ἐν εὐζωίᾳ καὶ εὐημερίᾳ καὶ τροπαιοφόρῳ νίκη δια-
 βιώω με τὸν ἅπαντά μου χρόνον; Καὶ φησι πρὸς
 αὐτὸν ὁ Σαββάτιος· Σὺ μὲν, ὦ βασιλεῦ, ηὐτύχησας,
 καὶ ὄνομαστός ἔσῃ ἐν βασιλεῦσι τῆς γῆς. Εἰ δὲ θέ-
 λεις ζῶν, καὶ ἀγαπᾷς ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς, καὶ
 κυριεῦσαι ἐθνῶν καὶ βαρβάρων, πᾶσαν τὴν τῶν εἰ-
 κόνων ἐξαφάνισον μνήμην τέλεον. Καὶ ἰδοὺ μέλλεις ἐν
 ὅλοις τριακονταδύο χρόνοις μετὰ τοῦ υἱοῦ σου κυρίου
 Κωνσταντίνου ἀρχειν καὶ βασιλεύειν, καὶ τοὺς Βουλ-

rum se pollicetur. Invento itaque viro quodam Sa-
 lambriensi, homine hinc inde per cauponas et rerum
 venalium forum vagante, divinationibus et auguriis
 addicto, cui nomen Sabbatio erat, cum ex eo vellet
 audire quæ imperatoribus essent eventura, suadet
 ut cuncta ad gratiam imperatoris loquatur. Tum
 Sabbatius gravi pondere catena collo alligata, fer-
 reisque vinculis constrictis pedibus, in Dagistei
 majoris balnei caminorum cupis sese includit.
 Basilius vero, ut quod imperator admōdum cupie-
 bat celerius expleret, ad pythonissæ vatem eum
 adducit. Profunda autem nox erat, tantæque tene-
 bræ quas et palpare licuisset. Et ecce militum sa-
 tellitio stipari solitus imperator, ipse solus, nudus,
 inermis, uno Basilio comite, loca subterranea, in-
 ferna, obscura, velut olim Julianus desertor, He-
 bræo mathematico sponsore scædus cum diabolo
 icturus irrupit. O quomodo sapientum perdita
 sapientia est! O quomodo prudentum reprobata
 prudentia! O quomodo stulti facti sunt, qui sa-
 pientes haberi desiderabant? Quid ergo magnus
 hic, et inclytus ac formidabilis imperator? Advel-
 vitur arioli pedibus: rogat oracula, velut olim
 Alexander cum Candaule viro sibi conjunctissimo
 Serapidis penetralia ingressus, ad exquirendam
 quæ futura essent, videt accumbentes quosdam
 micantibus oculis, quorum unus ipsum sic alloqui-
 tur: Salve sis, Alexander: mene quis sim nosti?
 Ad quem ille: Quomodo, domine? cui magus: Ego
 sum Sesuch rex quatiendæ 640 terræ potens. Tu
 vero me fortunatior exstitisti, qui nomen immor-
 tale nactus es. Ad quem Alexander: Quomodo,
 domine? Tum ille: Intus ingredi ut videas quis
 tibi patronus defensorque sit. Alexander igitur in-
 gressus, igne fulgentem nebulam videt, et in throno
 sedentem, quem olim divinis honoribus a mortali-
 bus Serapidem coli Rhacuntide conspexerat. At-
 que Alexander: Domine, quot annos victurus
 sum? Cui Serapis: Decet eum qui mortalis existat,
 nescire quam die sit moriturus. Nam qui diem

19. Curiosus itaque imperator divino et vati:
 Quid, inquit, faciam, et quid agam, ut vitam om-
 nem felix fortunatusque, et victoriis clarus tradu-
 cam? Ad quem Sabbatius: Tu quidem, imperator,
 felici fortuna usus es, celebrisque fama inter reges
 terræ clarebis. Quod si vis vitam, et diligis dies
 videre bonos, atque inter gentes et Barbaros pro-
 ferre imperium, omnem imaginum memoriam dele.
 Et ecce futurum est ut annos duos supra triginta
 bene plenos cum filio tuo Domino Constantino
 imperes rerumque potiaris, ac subactis Bulga-

NOTÆ.

(10) Combef. legendum putat Σερούχ, Seruch: quia Serug abavus Abrahami idolorum auctor fuisse fertur a scriptoribus Græcis. At hic Sesostri rex Ægypti significatur, qui Σεσώσις et Σεσόγγωσις itidem nominatur, imo Sesach, in Scripturis. Hunc

narrant, Ægypto cum ingenti exercitu egressum plurimas gentes subjugasse. Sed obscura sequiori-
 bus sæculis fuit memoria victoriarum ejus, quas pauci hinc inde cippi testari dicebantur.

ris, ensem tuum in media Bulgaria ad Aream A
forum aulæ aream sigas. Verum quod facis
fac citius, nec ullam supra aut infra imaginem
relinquas.

20. Imperator igitur eximie exhilaratus, quæ sibi
jussa erant ex animo præstare satagebat : ne forte
triginta annorum factæ induciæ haud secus atque
avis avolans e suis manibus diffuerent. Quam-
obrem accersito quem modò dicebam Joanne lecto-
re, quæ mandata acceperat, ad eum refert : qui
imperatoris jussionem reveritus, rem omnem pro-
pensissime se facturum pollicetur. Ac quidem im-
periali manu atque opera, quidquid in monasteriis
librorum erat coacervantes, locosque scrutantes
quibus interdictum idolis fuit, venerandæ Christi
imagini eos affinxere. Velut enim Christum Beli et
Dagonis loco haberent, venerabiles ejus effigies
flammis combusserunt. Quinimo nihil sibi quietus
gnavus imperator indulgens, sanctissimum patriar-
cham Nicephorum accersens, collectos a Joanne
libellos, fabellisque refertos indiculos, ei ostendit,
nugamenta plane puerorum. At vir sanctissimus
sapiensque Ecclesiæ magister, velut aranearum te-
lam cuncta facili negotio evertit et delevit. Quapro-
pter hactenus quidem imperator propter hominis
reverentiã, ejus quod moliebatur inducias facit.
Joannes vero amoveri a se communione patriar-
chæ sententia metuens, morbique in quem include-
rat attritus casu, quam neglexerat a patriarcha pœ-
nitentiam petit, veniam temeritatis rogans, utque
sibi liberum sit monasticæ exercitationis labores
subire. Quod quidem factum fuit. At imperator
animi anxius, irritosque fuisse suos conatus cer-
nens, secum cogitare, quem demum operis adjuto-
rem inveniret. Indicatus itaque illi est Antonius
metropolita, cum esset in Sylæo, quem statim in
aula adesse jubet.

641 21. Hunc igitur imperator sic alloquitur :
Una nobiscum operam pone, o metropolita, in id
quod molimur, teque patriarchalis sedis antistitem
collocabo. Tum ille pollicetur propensissime se
jussa facturum : quod ut sanctissimus patriarcha
cognovit, virum accersit, num hæc ita se habeant,
quaerit. Cui ille : Absit, domine, istud a nobis, ei
ut aliquid ejusmodi perpetrarim ! quin ut majorem
ejus faciam fidem, manu propria exaratas cruces
rectæ fidei libello apponam. Id quod etiam ocuis
eorum sanctissimis metropolitae qui simul aderant,
exsecutus est : quo utique modo quando ordinatus
fuit, hæc subscripsit : « In nomine Patris et Filii
et Spiritus sancti, Antonius Dei misericordia me-
tropolita Silei, manu mea subscripsi. Qui in san-
ctam consubstantialemque et vivificam Trinitatem
credimus, venerandas imagines amplexamur et
suscepimus. Qui non ita sentiunt, hi sint anathema.
Qui ita non credunt, ab Ecclesia procul arceantur.
Hæc fides est sanctorum Patrum. Hæc fides orbem
terrarum illustravit. Qui igitur ausi posthæc fue-
rint evertere aliquid eorum quæ Ecclesiæ legitime

γάρους καθυποταξεις, καὶ πῆξεις τὴν ῥομφαίαν σου
μέτον τῆς Βουλγαρίας, εἰς τὴν χαλκὴν ἄλωνα τῆς
αὐλῆς αὐτῶν. Ἄλλ' ὅπερ ποιεῖς, ποίησον τάχιον·
μήτε ἄνω ἀφίης εἰκόνα, μήτε κάτω.

κ'. Περιχαρῆς οὖν γενόμενος ὁ βασιλεὺς, τὰ προ-
ταχθέντα ἀνευδύστως ἐκπληρῶσαι ἐσπούδαζε, μή-
πως ἡ τῶν λ' χρέων ὀρθοθεσία ὡσπερ ὄρνισον ἐκπε-
τασθὲν, ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ διαδράσῃ. Προσκαλεῖ-
ται οὖν τὸν προῤῥηθέντα ἀναγνώστην Ἰωάννην, καὶ
ἀνατίθεται αὐτῷ τὰ τῆς σκῆψεως· ὁ δὲ ἐτοιμότερα
φοβηθεὶς τὴν τοῦ βασιλέως κέλευσιν, ποιεῖν τὸ κε-
λευσθὲν ἐπαγγέλλεται. Καὶ δὴ βασιλικῆ χειρὶ τὰς
βίβλους πάσας τῶν μοναστηρίων περιαθροίσας, καὶ
ἀνερευνήσας τὰς τῶν εἰδώλων ἀπαγορεύσεις, ταύτας
προσέβραβαν τῆ σεβασμῖα εἰκόني τοῦ Χριστοῦ· ὡς
γάρ τὸν Βῆλ καὶ Δαγῶν τὸν Χριστὸν λογιζόμενοι,
τούτου καὶ σεπτὰς εἰκόνας κατέκαυσαν. Καὶ δὴ οὐκ
ἀναπέπαυται ὁ ἐπισκουδαστῆς βασιλεὺς, ἀλλὰ προ-
καλεσάμενος τὸν ἀγιώτατον Νικηφόρον τὸν πατρι-
άρχην, δείκνυσιν αὐτῷ τὰ συλλεγέμενα παρὰ τοῦ
Ἰωάννου πιττάκια, καὶ μυθικὰ λογίδια ὡς μειρα-
κίσκων ἀθύρματα. Ὁ δὲ ἀγιώτατος καὶ σοφὸς τῆς
Ἐκκλησίας διδάσκαλος, ὡσπερ ἰσθὸν ἀράχνης ταῦτα
διέλυσε, καὶ τέως μὲν ὁ βασιλεὺς εὐλαθηθεὶς, ἀνακω-
χὴν ποιεῖται τοῦ σχέματος. Ὁ δὲ Ἰωάννης δεδιὼς
τὴν ἀπὸ τοῦ πατριάρχου ἀφορισμὸν, συμβεβηκυῖα δὲ
νόσῳ περιτρυχωθεὶς, ἡμελημένην μετάνοιαν ἐξαι-
τεῖται παρὰ τοῦ πατριάρχου· συγγνώμην αἰτῶν τῆς
προπετείας, καὶ τῆ μοναδικῆ προσδραμεῖται μετα-
νοίᾳ· ὅπερ καὶ γέγονεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν ἀπορίᾳ
καὶ ἀστοχίᾳ τῶν ἀγωνισμάτων γενόμενος, διανοεῖτο
τίνα ἄρα εὐρήσειε συνεργόν· μηνύεται δὲ αὐτῷ τὰ
περὶ τοῦ μητροπολίτου Ἀντωνίου ὄντι ἐν τῷ Σιλαίῳ·
ὁ δὲ τάχιστα αὐτὸν κελεύει τὰ βασιλεία προσφθά-
νειν.

κα'. Καὶ δὴ πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς· Συναγώνισαι
ἡμῖν, ὦ μητροπολίτα, εἰς ὃ βουλόμεθα, καὶ πρόεδρόν
σε καταστήσω τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Ὁ δὲ ἐτοι-
μότερα τὰ προταχθέντα ποιεῖν ἐπαγγέλλεται. Γνοὺς
δὲ ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Νικηφόρος, προσκαλε-
σάμενος αὐτὸν, εἶπεν, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει. Ὁ δὲ
φησι· Μὴ γένοιτο ἡμῖν, ὦ δέσποτα, τοῦτο, μηδέ τι
πρᾶξαι· ἀλλὰ καὶ πρὸς πλείονα πληροφορίαν, τοὺς
ἰδιοχείρους μου σταυροὺς ὑπογράφω, τῷ τῆς ὀρθο-
δοξίας λιθέλλῳ ἐπόμενος. Ὅπερ καὶ τάχιον κατὰ
παρουσίαν τῶν συνευρεθέντων ἀγιωτάτων μητρο-
πολιτῶν πεποίηκεν, καθὼς καὶ ἐν χειροτονίᾳ αὐτοῦ
ταῦτα ὑπέγραψεν· « Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, Ἀντώνιος ἐλέει Θεοῦ
μητροπολίτης Σιλαίου, χειρὶ ἐμῇ ὑπέγραψα· Πι-
στεύοντες εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ζωοποιὸν
Τριάδα, τὰς τιμίας ἀσπαζόμεθα εἰκόνας. Οἱ μὴ
οὕτω φρονούντες ἀνάθεμα ἔστωσαν. Οἱ μὴ οὕτω πι-
στεύοντες πόρρω τῆς Ἐκκλησίας ἐκδιωχθήτωσαν.
Αὕτη ἡ πίστις τῶν ἁγίων· αὕτη ἡ πίστις τῆς οἰκου-
μένην ἐφώτισε. Οἱ οὖν τολμῶντες μετὰ ταῦτα ἀνα-
τρέπειν τι τῶν ἐνθέσμων τῆ Ἐκκλησία παραδε-

δομένων, ἢ εἰκονικὴν ἀναζωγράφειν, ἢ σταυροῦ ἐκτύπωμα. εἰ μὲν ἱερεῖς εἴσι, παντάπασι καθαιρείσθωσαν· εἰ δὲ μοναχοὶ ἢ λαϊκοὶ, ἀναθεματιζέσθωσαν. Ὁ δὲ ταῦτα ἐπισφραγισάμενος, ἐξῆει τοῦ εὐαγοῦς πατριαρχείου. Ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα πυθόμενος, ἔφησεν ὁ Ἀντώνιος· « Ἐγλευάσαμεν αὐτοὺς, ὧ δέσποτα. » Ὡ τοῦ νέου Μανιχαίου καὶ Περσόφρονος! ὧ τῆς ἀνοίας! ὧ τῆς φρενοβλαβείας! ἐν Χριστιανοῖς Χριστιανίζει· ἐν Ἰουδαίοις Ἰουδαίζει. Καὶ δὴ προκαθεσθέντες οἱ δύο, Ἰωάννης καὶ Ἀντώνιος, ἐκέρασαν τὸν κρατέρα τῶν αἰρετικῶν πεφάρμακευμένον οἶνον· καὶ δὴ Γραφὰς θεοπνεύστους καὶ ὠφελίμους στρεβλοῦσι κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας, προβαλλόμενοι ἐπιπλάστους καὶ ψυχοφθόρους, διδασκαλίας, εἰδωλά τε τὰς σεβασμίους εἰκόνας βατταρίζοντες.

κβ'. Ὁ οὖν μέγας ἀρχιερεὺς Νικηφόρος ὁ θεοφάντωρ σύνοδον ἀγίων Πατέρων συναθροίσας τὸν ἀριθμὸν σ', καὶ πάντων τὰς ἱερατικὰς στολὰς ἀμπεχομένων ἐν τῇ μεγάλῃ Σοφίᾳ, τῆς τε πληθῶς τῶν ἱερέων καὶ τῶν μοναχῶν τῆς βασιλίδος πόλεως ὁμοῦ συναθροισθέντων, ἀνελθὼν ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης ἐν τῷ ἄμβωνι, ἀνεθεμάτισε τὸν αἰρεσιάρχη, τὰδε ἀναβοῶν· « Ἀντώνιος τοῦ νέου Ἀρείου, παραπλήσιον Παυλικιανῶν, ἀνάθεμα. » Ὁ λαὸς, « Ἀνάθεμα. » Ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης φησὶν· « Ἀντώνιος ὁ νέος Ἀρειος δεδεμένος ἐστὶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῆς ἀγίας ὁμοουσίου καὶ ζωοποιῶ Τριάδος, ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· ἐκ τοῦ ἀγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, ἐκ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἐκ τῶν τριακοσίων δεκαοκτῶ Πατέρων, ἐκ τῶν ἀγίων μεγάλων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ ἀποστολικῶν θρόνων, καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν· καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες· ὡς Χριστομάχος, ὡς παραβάτης τῶν ἰδιοχείρων σταυρῶν, ὡς ἀποστάτης τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὡς εἰκονοκλάστης, ὡς εἰδωλολάτρης, ὡς Χριστιανοκατήγορος, ὡς Χριστιανοδιώκτης, ὡς ἱεροκτόνος· τῶν ἱερέων τὸ μῦθος, τῶν πατριαρχῶν ὁ ἐξάγιστος, τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ἡ πρώτη ἀποστασία, ὁ πρόδρομος τοῦ Ἀντιχρίστου, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας ὁ ἀποκαλυφθεὶς ἐν τῷ ἐνεστῶτι καιρῷ. » Ταῦτα τὰ ἐγκώμα τοῦ ἐλεεινοῦ Ἀντωνίου.

κγ'. Τί οὖν ὁ συνεργὸς καὶ συμμετοχὸς αὐτοῦ ὁ φερόνυμος πρόδρομος τοῦ Ἀντιχρίστου, οὗ ἐκ τοῦ σώματος ἐκπορεύεται τῆς βλασφημίας κλίβανος πυρός· ὁ ψευδομάντις Βαλαάμ, ὁ τῆς ἐγγαστριμύθου μύστης; οἱ δύο τῆς ἐναντίας μοίρας ἐκατόνταρχοι, οἱ νέοι Φαραωνιτικοὶ καὶ ἐπαοιδοὶ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς οἱ μαθηματικοί; τί οὖν ὁ λεόντειον εἶδος ἔχων, λεόντεια βρυχόμενος κατὰ τῆς Ἐκκλησίας; Μιμνεῖται τὸν ἀρχηγέτην Λέοντα τῆς αἰρέσεως ταύτης, καὶ ὡσπερ ἐκαίνοσ τὸν θεσπέσιον Γερμανόν, καὶ οὗτος τὸν ἀοίδιμον καὶ ἀγιώτατον Νικηφόρον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐξωστράχισε, καὶ πάντας τοὺς κατ' αὐτὸν

A tradita sunt, sive pictas imagines, sive crucis, siquidem sacerdotes sint, prorsus deponantur, sin autem monachi vel laici, anathemati subiciantur. Hæc Antonius sigillo cum obsignasset, patriarchali domo excedit. De quibus imperatori ex se seiscitanti, ait : « Illusimus eis, o imperator, ut curis liberior sis in iis quæ moliris. O novum Manichæum et Persicæ mentis virum! o dementiam! o stoliditatem. Inter Christianos Christianum agit, inter Judæos Judæum. Quamobrem præidentes ambo Joannes et Antonius, hæreticorum vino medicatum craterem miscuerunt. Ac sane Scripturas divinitus inspiratas et utiles secundum desideria sua pervertentes, commentitias alias inque animorum exitium comparatas proferunt, venerandis imaginibus velut idolis obgannientes.

B 22. Magnus itaque præsul divinorumque interpres Nicephorus, sanctorum ducentorum septuaginta Patrum collecta synodo, cunctisque sacerdotalibus stolis indutis in magno Sophiæ templo, una quoque congregata urbis Augustæ monachorum multitudine, sanctissimus ipse patriarcha consensu ambone anathemate hæresiarcham ferit, hæc verba clamans : « Antonii novi Arii, Paulicianorum affinis, Anathema. » Populus : « Anathema. » Sanctissimus patriarcha dixit : « Antonius novus Arius ligatus est in hoc sæculo et futuro, et super terram, a sancta consubstantiali et vivifica Trinitate, Patre et Filio et Spiritu sancto, a sancto apostolorumque vertice Petro, a duodeno apostolorum collegio, a sanctis trecentis decem et octo Patribus, a sanctis magnis et universalibus synodis, a sanctis magnis patriarchalibus et apostolicis sedibus, et a me qui ipsum ordinavi; cunctique communionis ejus consortes : ut qui Christi hostis sit, qui manu propria affixas cruces pessumdederit, qui a recta fide defecerit, tanquam imaginum effractor, cultor idolorum, Christianorum calumniosus accusator, Christianorum insectator, sacerdotum 642 occisor : sacerdotum et patriarcharum execratio scelestissimus ille est, abominatio desolationis, prima discessio ac defectio, Antichristi præcursor, homo iniquitatis, filius perditionis, qui nunc temporis revelatus est. » Hæc laudes et præconia miserabilis Antonii.

D 23. Quid igitur adjutor ejus et particeps, ille qui præcursoris, sed Antichristi, nomen habet; cujus ex ore egreditur igneus blasphemie clibanus; falsus vastes Balaam, pythoniæ discipulus, adversæ partis ambo tribuni, novi Pharaonis venefici et incantatores Jannes et Mambres²² mathematici? quid Leonis ille speciem gerens, inque Leonis morem adversus Ecclesiam rugiens? Hujus auctorem hæresis imitatur, ac sicut ille divinum Germanum, hic quoque inclytum sanctissimumque Nicephorum patriarchali expellit sede, cunctosque ejus partium sanctissimos episcopos et monachos tormentis et

²² II Tim. III, 3.

exsiliis damnat. Quid igitur? exploso Jacobo præ-dilecto, ejus in locum exosus etiam ante ortum Esau intruditur. Ascendunt aliunde fures et latrones in ovile Ecclesiæ. Sacrum altare contaminatum fuit, Gaudent rursus Judæi, complosis iterum manibus jubitant: rursus, dum hæc cernunt fieri, superbiunt et insolescunt adversus Christum Dei et Nazarenum, quem affixerunt cruci. Rursus tandem Montanistæ locum occuparunt.

24. Quid igitur Leo, altum velut in silva rugiens fremensque adversus Ecclesiam et Christum ejus? beatam urbem turbis et scandalis replet. Undique suspiria, lamenta, lacrymæ, gemitus discurrebant. Duplex siquidem erat cum animorum, tum corporum interitus. Enimvero sui custodem præsidemque imperii repulerat, dicens: Recede a me, Jesu Rex et Imperator; nolumus vias tuas scire³³. Tum in venerandam ejus imaginem quæ in Chalce (seu porta Area) erat³⁴, lapidibus, stercore, et molli luto irvadentes, in ejus faciem cum spuissent, disruptam solo dejecerunt. Ac quidem Judæi quondam Samaritanum vocantes et dæmonium habentem, lapidibus illum appetiverunt: ipse vero per medium illorum ibat. Hi vero illis pejora factitarunt. Plane et inimicus impropèravit Domino, et populus insipiens irritavit nomen ejus³⁵. Nam ipse Dominus Tiberii Cæsaris manu tenens imaginem dicensque: « Cujus est imago et superscriptio³⁶? » nulla eam violavit injuria: quin etiam debitum tanquam Cæsari reddidit, et censum persolvit. O popule nequam, stulte et insipiens! in quem os aperuistis, et in quem linguam vestram laxatis? at qualia nunc quoque Verbum patitur, quem blasphemiis impii onerent et contumeliis; quas sustinet, quia patiens benignusque est: dum vero pii laudibus eum celebrant, patientiam prorogat, ut his quidem poenitentiae spatium concedat, nostrum vero interim desiderium et amorem exploret, num deficiamus in tribulationibus et certaminibus pietatis causa desudandis. Cæterum longe plura his sunt ac lamentis digna, et propter quæ venit ira Dei in filios dissidentiae³⁷, et uti superius declaratum est, eaque nobis palam fuerunt manifesta; fames, 643 pestes, terræmotus, absorptæ urbes, mortes insolitæ, bella civilia, gentium irruptiones, ecclesiarum incendia, provinciarum urbiumque desolationes populorum quorum instar ad victimam ductarum captivitates: ad Aethiopes usque et Indos et ad extremas Orientis partes ducti servi et captivi, juvenes et virgines, senes cum junioribus, omnis denique ætas consumpta est. « Patres siquidem, inquit Scripturâ, comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt³⁸. »

A ἀγιωτάτους ἀρχιερείς, καὶ μονάζοντας, βασάνοις καὶ ἐξορίαις κατεδίκασε. Τί οὖν; ἐξάγεται Ἰακώβ ὁ ἡγαπημένος, ἀνταίσάζεται Ἡσαῦ ὁ μεμισσημένος καὶ πρὸ γενέσεως. Ἀναβαίνουσιν ἀλλαχόθεν οἱ κλέπται καὶ λησται εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἐκκλησίας. Βεθεθλωται τὸ ἅγιον θυσιαστήριον. Πάλιν οἱ Ἰουδαῖοι χείρουσι· πάλιν ἀλαλάζουσι μέγα κροτοῦντες τὰς χεῖρας· πάλιν βρενθύουσι καὶ γεγάννυνται κατὰ τοῦ Ναζωραίου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ὃν ἐσταύρωσαν, ταῦτα δρώμενα βλέποντες· πάλιν Μωντανισταὶ χώραν ἔλαβον.

κδ'. Τί οὖν Λέων, μέγα ὡς ἐκ δρυμοῦ ὠρούμενος καὶ μοκώμενος κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ταραχῶν καὶ σκανδάλων τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἐμπλήσιν, οἰμωγαί τε καὶ θρήνοι καὶ δάκρυα καὶ στεναγμοὶ πανταχόθεν διέτρεχον. Διπλοῦς γὰρ ἦν ὁ θάνατος, ψυχῶν τε καὶ σωμάτων· καὶ δὴ τὴν φύλακα καὶ φρουράρχην τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐπαύσατο, εἰπὼν· Ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, Ἰησοῦ βασιλεῦ· ὁδὸς σου οὐ βουλόμεθα εἰδέναί. Καὶ τούτου τὴν σεβάσμιον χαρακτῆρα τὸν ἔντα ἐν τῇ Καλκῇ, λίθοις καὶ κόπροις καὶ πηλώδεσι μάζαις, ἐμπτύοντες εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, προσέβριπτον, διαβρόήξαντες αὐτὸν εἰς τοῦδαφος. Ἰουδαίοις μὲν ποτε λίθοις αὐτὸν ὑπέβαλον, Σαμαρείτην καὶ δαιμονῶντα αὐτὸν ἀποκαλοῦντες, αὐτὸς δὲ διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο· οὔτοι δὲ χεῖρονα τούτων ἔδρασαν. Ὅντως· ἐχθρὸς ὠνείδισε τὸν Κύριόν, καὶ λαὸς ἄφρων παρώξυνε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος τὴν τοῦ Καίσαρος Τιβερίου εἰκόνα ἐν χερσὶ κρατήσας, καὶ εἰρηκῶς, ζ Τίνος ἡ εἰκὼν καὶ ἐπιγραφή αὐτῆς; οὐκ ἐνύβρισην, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀφειλὴν ἀπέδωκεν ὡς Καίσαρι, καὶ τὸν κῆνσον ἐτέλεσεν. Ὡς λαὸς ἄνομος, μωρὸς καὶ ἀσύνητος, ἐπὶ τίνα ἀνοίξατέ τὸ στόμα, καὶ ἐπὶ τίνα ἐχαλάσατε τὴν γλῶσσαν ὑμῶν; ἀλλ' οἶα πάσχει καὶ νῦν ὁ Λόγος, παρὰ μὲν ἀσεβούντων βλασφημούμενος, καὶ ἀνέχεται τὰ τῆς ὑβρεως· μακρόθυμος γάρ· παρὰ δὲ τῶν εὐσεβῶν εὐφημούμενος, καὶ ἀναβάλλεται τὰ τῆς μακροθυμίας, τοῖς μὲν ἴσως καιρὸν διδοὺς μετανοίας, ἡμῶν δὲ δοκιμάζων τὸν πόθον, εἰ μὴ ἐκκακοῦμεν ἐν ταῖς θλίψεσιν, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι. Καὶ μὲν δὴ τούτων πλείονα καὶ θρήνων ἄξια, « δι' ἃ ἦλθεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὸν λαὸν τῆς ἀπειθείας, » ὡς ἀνωτέρω δεδῆλωται, καὶ πᾶσιν ἡμῖν πρόδηλα γεγονάσι· λιμοὶ, λοιμοὶ, σεισμοὶ, καταποντισμοὶ, θάνατοι ἐξαίσιοι, πόλεμοι ἐμφύλιοι, ἐθνῶν ἐπαναστάσεις, ἐμπρησμοὶ ἐκκλησιῶν, ἐρημώσεις χωρῶν καὶ πόλεων, αἰχμαλωσίαι λαῶν ὡσεὶ πρόβατα εἰς σφαγὴν πορευόμενα, μέχρις Αἰθιοπῶν, καὶ Ἰνδῶν, καὶ εἰς Ἀνατολὰς γῆς δοῦλοι καὶ αἰχμάλωτοι, νεάνιδες καὶ παρθέναι, πρεσβύτεροι μετὰ τῶν νεωτέρων· καὶ πᾶσα ἡλικία ἄρδην συντετέλεσται. « Οἱ γὰρ πατέρες, φησὶ, ζάγουσι τὸν δμῶκα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἐγομφίασαν. » Καὶ πάλιν. « Ἐγὼ φησὶ Κύριος, ἀπο-

³³ Job xvii, 17. ³⁴ De hac imagine, Vide Greg. epist. 2, ad Leonem Isaurum.

³⁵ Math. xxii, 24. ³⁶ Ephes. v, 6. ³⁷ Jerem. xxxi, 29.

³⁸ Psal. lxxiii, 18.

διδούς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τὰ τέκνα ἕως τρίτης A καὶ τετάρτης γενεᾶς.

κς'. Ἐπεὶ δὲ ἡ θεία τῆς παντοκρατορικῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου μάχαιρα τοῦτον διεχειρίσατο, καὶ ὡς θῆρα μέγαν εἰς τὴν γαλεάγραν αὐτοῦ ἐνέβαλε, καθὼς καὶ ὁ προφήτης λέγει, « Ἴδοὺ ἐπάγω ἐπὶ σὲ ἀλλοτρίους, λοιμοὺς (11) ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐκκενώσουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν ἐπὶ σὲ, καὶ ἐπὶ τὸ κάλλος τῆς ἐπιστήμης σου· καὶ στρώσουσι τὸ κάλλος σου εἰς ἀπώλειαν, καὶ καταβιδάσουσί σε· καὶ ἀποθήνη θανάτῳ θαυμασιῶν ἐν καρδίᾳ θαλάσσης· μὴ λέγων ἐρεῖς, Θεὸς εἰμι ἐγὼ ἐνώπιον τῶν ἀναιρούντων σε; Σὺ δὲ εἶ ἄνθρωπος, καὶ οὐ Θεός. » — « Ὑποκάτω σου στρώσουσί σοι σῆψιν, καὶ τὸ κατακάλυμμά σου σκώληξ. Οἱ ἰδόντες σε, θαυμάσονται ἐπὶ σὲ, καὶ ἐροῦσιν· Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ὁ παροξύνων τὴν γῆν, ὁ σείων βασιλεῖς, ὁ θεὸς τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον. Τὰς δὲ πόλεις αὐτοῦ καθεῖλε, καὶ τοὺς ἐν ἀπαγωγῇ (12) σου ἔλυσε· πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἐκοιμήθησαν ἐν τιμῇ, ἄνθρωπος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Σὺ δὲ ῥιφήση ἐν τοῖς ὄρεσιν, ὡς νεκρὸς ἐβδελυγμένος μετὰ πολλῶν ἐκκεκεντημένων καὶ τεθνηκότων μαχαίραις, καταδαινόντων εἰς ἄδην. » Ἴνα γινῶσι πάντες, ὅτι Κύριος κραταῖος καὶ ἰσχυρὸς βασιλεὺς, διαλλάσων βασιλεῖς γῆς· παρ' αὐτῷ σοφία καὶ δύναμις· παρ' αὐτῷ κράτος καὶ ἰσχύς, ποιῶν ταπεινοὺς εἰς ὕψος, καὶ ἀπολωλότας ἐξεγείρων, καθιζάνων βασιλεῖς ἐπὶ θρόνων· διαλλάσων βασιλεῖς, καὶ καρδίας ἀρχόντων γῆς. Ποῦ εἰσιν οἱ ψευδομάντιες καὶ ἀπατεῶνες; Ποῦ εἰσιν οἱ τριάκοντα τροπαιοφόροι χρόνοι τοῦ ἐπιγεϊόφρονος, καὶ μὴ τὸ πολίτευμα ἔχοντος μετὰ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως;

κς'. Τί οὖν εἶ ὁ θανατῶν καὶ ζωογονῶν; ὁ κατάγων εἰς ἄδου, καὶ ἀνάγων; ὁ ταπεινῶν καὶ ἀνυψῶν; Ἐξήγειρε τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ τὸν φερώνυμον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀρχιστράτηγον (13), Μιχαὴλ τὸν πρῶτον καὶ γαληνότατον βασιλέα, χριστομιμήτως λέγοντα· « Τοῖς ἐν δεσμοῖς, Ἐξέλθετε· καὶ τοῖς ἐν σκότει, Ἀνακαλύφθητε. » — « Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ, ὁμοίως τοὺς παραπικραίνοντας, κατοικοῦντας ἐν τάφοις. » Πάντα σύνδεσμον ἀδικίας διαβήσων, ἀνήγαγεν ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας τοὺς ἐν ἀπορίαις καὶ θλίψεσιν, καὶ πικρᾷ δουλείᾳ κατεχομένους· πάσης χαρᾶς καὶ θυμηδίας τὴν Ῥωμαϊκὴν βασιλείαν ἐνέπλησεν· ἔδωκε γὰρ ὁ Κύριος χρηστότητα, καὶ ἡ γῆ ἡ ἀνθηφόρος βλαστάνει τὰ ἀγαθὰ,

¹¹ Deut. v, 5. ¹² Ezech. xxxvii, 7-9. ¹³ Isa. xiv, xlix, 9. ¹⁴ Psal. lxxvii, 7. ¹⁵ Psal. xxxix, 3.

Et iterum : « Ego, dicit Dominus, reddens peccata patrum in filios, usque ad tertiam et quartam generationem ¹¹. »

25. Posthac autem divinus Altissimi dexteræ cuncta regentis tenentisque gladius, virum peremit, inque muscipulam suam veluti grandem bestiam conjecit, quemadmodum etiam propheta ait : « Ecce inducam super te alienos, pestes de gentibus, et evaginabunt gladios suos super te, et super pulchritudinem scientiæ tuæ : et sternerent decorem tuum in perditionem : et deponent te, et morieris morte vulneratorum in corde maris. Numquid loquens dices : Deus ego sum, in conspectu interficientium te ? Tu vero homo es, et non Deus ¹². » — « Subter te sternerent tineam, et operimentum tuum vermis. Videntes te mirabuntur super te, et dicent : Iste homo qui irritabat terram, qui concutiebat reges, qui ponebat orbem universum desertum. Porro urbes everit, et qui fuerant abducti non solvit, omnes reges terræ dormierunt in honore, homo in domo sua. Tu autem projicieris in montibus, sicut cadaver abominatum cum multis confossis, et gladiis interfectis descendentibus in infernum ¹³. » Ut sciant omnes, quia Dominus fortis est et potens, qui reges terræ alios pro aliis mutat. Apud eum est sapientia et virtus ; apud eum potestas et fortitudo : qui humiles sublime tollit, et eos qui perierant, exsuscitat. In solis reges statuit : mutat corda principum terræ ¹⁴. Ubinam falsi vates et impostores ? ubi triginta annorum incluta tropæa hominis illius terrena sapientis, qui nullas cum cælesti Rege vitæ rationes communes autve conversationem haberet ?

26. Quid igitur ille « qui mortificat et vivificat, qui deducit ad inferos et reducit, qui humiliat et sublevat ¹⁵ ? » Suscitavit in imperio suo, mansuetissimum serenissimumque, qui cælestis militiæ principis nomen habuit, Michaellem augustum ; qui Christum æmulatus, dixit : « His qui in vinculis erant : Exite ; ac qui in tenebris : Revelamini ¹⁶. » — « Educens vinctos in fortitudine : similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulcris ¹⁷. » Qui disruptit omne vinculum iniquitatis ; eduxit de lacu miseriæ ¹⁸ eos qui relegati et in angustiis et amara servitute detenti erant : omni gaudio et jucunditate imperium Romanum replevit. Dedit enim Dominus benignitatem, et terra nostra florescens, bona ac

(11) Bene Combessius, pro λοιμοὺς posuit λοιμούς, ut LXX habent. Quod et pestes et pestilentes significat.

(12) Hoc verius quam quod Biblia Græca vulgo habent, ἐπαγωγῇ. Nam vox Hebr. עֲוֹנֹת captivus significat.

(13) Lego, Τοῦ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀρχιστρατήγου. Hic porro Michaelis levitatem jactitat, ad æmulandum Theophili animum. De quo tamen

xv, 16-19. ¹⁵ Job xii, 24. ¹⁶ I Reg. ii, 6. ¹⁷ Isa.

NOTÆ.

auctor Vitæ Theodori Grapti hæc scripsit : Ἀληθείαις οὐδὲν τοῦ προλαβόντος ἤττων τὴν δυσσέβειαν, περὶ τὸν διωγμὸν ἤττων ἦν. Nihil re ipsa superiore Leone impietate minor : persecutione paulo remissior. A quo tamen Theodorus cum fratre civitate pulsus est. Judæorum magis quam fidelium amicus fuit. Legendi Logotheta et continuator Vaticanus, cum æqualibus ipsi βιογράφοις, Nicephori, Theodori Studitæ, Joannicii, e'c.

fructum suum **644** præfert ⁴⁶. Dextera Domini fecit virtutem; dextera Domini exaltavit illum ⁴⁷, multitudine gloriæ suæ contrivit adversarios ⁴⁸. Quid ergo pacis studiosissimus ac mitissimus imperator? In idipsum in pace dormivit ⁴⁹: et erit in pace sepultura ejus. Obvius enim est habiturus, qui faciunt misericordiam in judicio, nam « super-exaltat misericordia judicium ⁵⁰. »

27. Quia vero is qui in brachio suo cornu salutis erigit populo suo, ejus ex radice imperii germen in solii ipsius præparationem suscitavit. Te scilicet magnum et a religioſitate rite nuncupatum imperatorem, in potentia salutis dexteræ suæ: imperium potens, forte, et nobile in manu tua, conservate a Deo domine, tradidit, universorum dominator et herus. Aspice, quæso, ad antiquas piissimorum ac fidelium imperatorum generationes, quomodo claritas eorum et magnificentia immortalis maneat. In pace sepulti sunt, et sepulera eorum revirescunt in locis suis ⁵¹. His Dominus imperabit, quia animæ ipsorum in manu Dei sunt. Piissimum imperatorem Constantinum, beatæ Helenæ filium, imitare, qui totos triginta quatuor annos omni pietate et morum honestate clarescens, Barbaras omnes gentes sibi subjecit. Eo vir iste sacerdotes et monachos, Deumque in primis amore proſequabatur, ut ipsum ferant oblatos aliquando sibi adversus illos criminationum libellos in ignem mox conjecisse, hæcque verba inclytum imperatorem addidisse: « Ego si sacerdotem monachorumve aliquem sceleris quidpiam patrantem offenderem, meâ ipse explicata chlamyde illum obtexero. » Quis ergo inter imperatores sancto isto principe religiosior et clementior exstitit, affectuque ad miserationem proniore.

28. Vestigia preme magni illius pietatis jubaris, Theodosii religiosi imperatoris, orthodoxæ fidei stemmate præfulgentis. Num hic quoque sic Christi amans, sicque affectus erga monachos fuit, qui cum in Occiduis partibus, Maximo tyranno bellum movente, ingenti angustia teneretur, ob ingruentia triginta hostium millia, ad sanctissimum quemdam monachum, qui in monte agebat, miserit, rogans ut sibi apud Deum adjutor precibus suis fieret. Donatus hic vocabatur. Tum sanctissimus Deoque plenus monachus, futuro eventu divinitus præcognito, cilicinam tunicam, palliumque et cucullum atque baculum ad imperatorem mittit. Quibus magnanimus princeps, cum gaudio et fide susceptis, bona spe concepta ea osculatus induit, et hastæ loco baculum manu tenens, equum conscendit. Cum ecce divina quædam angelorum acies in igneis equis discurrens mox præsto fuit, qui rebus in contrarium versis, hostes penitus in scrobes quas

καὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς· ἡ δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν· ἡ δεξιὰ Κυρίου ὑψώσε αὐτὸν, καὶ τῷ πλήθει τῆς δόξης αὐτοῦ συνέτριψε τοὺς ὑπεναντίους. Τί οὖν ὁ εἰρηνικώτατος καὶ πραότατος βασιλεὺς; Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν εἰρήνῃ κεκοίμηται, καὶ ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἡ ταφή αὐτοῦ· συναντήσεται γὰρ τοῖς ποιοῦσι τὸν ἔλεον ἐν κρίσει· « κατακαυχᾶται καὶ ἔλεος κρίσεως. »

κζ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐγείρων κέρας σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν βραχίονι αὐτοῦ, ἀνέστησεν ἐκ τῆς ρίζης αὐτοῦ φυτὸν βασιλείας ἐπὶ τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ θρόνου αὐτοῦ, σὲ τὸν μέγαν καὶ φερώνυμον τῆς θεοφιλίας ἀνακτα, ἐν τῇ δυναστείᾳ τῆς σωτηρίας τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ. Βασιλείαν κραταιάν, ἰσχυράν, καὶ ἐντιμον ἔδωκεν ἐν τῇ χειρὶ σου ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης καὶ Κύριος, θεοστήρικτε δέσποτα. Ἐμβλεψὸν εἰς ἀρχαίας γενεὰς τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πιστῶν βασιλέων, πῶς ἡ δόξα καὶ ἡ εὐπρέπεια αὐτῶν ἀτελεύτητος ὑπάρχει. Ἐτάφησαν ἐν εἰρήνῃ, καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν, καὶ τὰ ὀστέα αὐτῶν ἀναθάλλει ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν, καὶ βασιλεύει αὐτῶν Κύριος, ὅτι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἐν χειρὶ αὐτοῦ εἰσι. Μίμησαι τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον βασιλέα Κωνσταντῖνον, υἱὸν τῆς μακαρίας Ἐλένης, ἐν ὅλοις λδ' χρόνοις διαπρέψαντα ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, πάντα τὰ φύλα βάρβαρα ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ ὑποτάξας· ὥστε τοσοῦτον ἦν φιλοῖερέυς καὶ φιλομόναχος ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ θεοφιλῆς, ὅτι πέρ φασιν ἐν μιᾷ κατηγορῶν ἐπιδωσάντων πιττάχια κατ' αὐτῶν, ταῦτα μὲν [γὰρ] εὐθύς καῦσαι, φῆσαι δὲ οὕτως ὁ ἀοίδιμος βασιλεὺς, ὅτι περ « Ἐὰν εὐρῶ, φησὶν, ἱερέα ἢ μοναχὸν ἐν τινὶ παραπτώματι, ἐγὼ αὐτὸς τὴν χλαμύδα μου ἤπλωσα ἂν καὶ ἐσκέπαζον αὐτόν. » Τίς ἄρα θεοσεβέστερος, ἢ φιλάγαθος καὶ συμπαθητικώτερος ἐν βασιλεῦσι τοῦ ἀγίου τούτου;

κη'. Ἰχνηλάτησον τὸν μέγαν τῆς εὐσεβείας λαμπτήρα Θεοδοσίον τὸν εὐσεβῆ βασιλέα, πίστεως ὀρθοδόξου στέμματι κατηγλαϊσμένον· ὥστε τοσοῦτον ἦν καὶ οὗτος φιλόχριστος καὶ φιλομόναχος, ὅτι περ διὰ τὸν τοῦ τυράννου Μαξιμίνου πόλεμον ἐν τοῖς Ἐσπερίοις μέρεσιν ἐν ἀγωνίᾳ πολλῇ συσχεθεὶς ἐν τῇ τῶν πολεμίων πληθούτῃ τριακοσίων χιλιάδων, ἀποστέλλει ἐφ' ἐνὶ τῶν ἐν τῷ ὄρει ὀσιωτάτων μοναχῶν, παρακαλῶν αὐτὸν εἰς εὐχῆς συμμαχίαν ἐπικουρῆσαι αὐτῷ. Δόνατος δὲ τοῦνομα αὐτῷ. Ὁ δὲ ἀγιώτατος καὶ θεοφόρος μοναχὸς θεόθεν προγνοὺς τὸ μέλλον, ἀποστέλλει αὐτῷ τῷ βασιλεῖ τὸν τρίχινον αὐτοῦ χιτῶνα, καὶ τὸ ἐπώμιον, καὶ τὸ κουκούλλιον, καὶ τὴν βακτηρίαν αὐτοῦ. Ὁ δὲ μεγαλόφυχος καὶ εὐελπίς βασιλεὺς περιχαρῶς μετὰ πίστεως δεξάμενος ταῦτα, καὶ περιπτυσάμενος, καὶ ταῦτα ἐνδυσάμενος, τὴν δὲ βακτηρίαν ἀντὶ δόρατος κατασχών, ἐφιππος γίνεται. Καὶ δὴ τις θεία ἀγγελικὴ στρατιὰ ἐφ' ἵπποις ἰπτάμενοι ἐφίστανται, καὶ τοὺς πολεμίους ἄρδην ἐν τοῖς βοθύ-

⁴⁶ Psal. Lxvi, 7. ⁴⁷ Psal. cxvii, 16. ⁴⁸ Exod. xv, 7. ⁴⁹ Psal. iv, 9. ⁵⁰ Jac. ii, 13. ⁵¹ Eccli. xliii, 14.

VARIÆ LECTIONES.

^d Legendum forsā, Μαξιμου.

νοῖς ἐν οἷς ὤρουσαν ἐν παγίδι θηρευτῶν, ἀντιστρα-
πτικῶς ἐκεῖσε κατέβαλον· τὸν δὲ τύραννον ἐν τῇ
μεγάλῃ λαφύρᾳ οἱ σατράπαι ζῶντα χειρωσάμενοι,
τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως προσέφερον. Τί τούτου τοῖς
νοῦν ἔχουσιν ὑψηλότερον; ὅς κατηξιώται ἀγγελικὰς
στρατιάς συλλήπτορας αὐτῷ γενέσθαι, οὐχὶ καὶ οὗ-
τος εὐσεβῆς ἦν, προσκυνητὴς τῆς ἀγίας Τριάδος,
καὶ τῆς Χριστοῦ εἰκόνης; Ἐρεῦνησον, καὶ ἴδε τὰ
ιερά αὐτοῦ ἀναθήματα, τὰς ἱεράς ἐνδυτάς, τὰ ἱερά
σκεύη. Ψηλάφησον, καὶ ἴδε τὸν μέγιστον αὐτοῦ δί-
σκον, εἰς ὄνπερ ἐγκαυστικοῖς καλιεργήμασιν ὁ μυ-
στικὸς τοῦ Χριστοῦ δεῖπνος μετὰ τῶν δώδεκα ἀπο-
στόλων ἐγκακέλαπτο· ὄνπερ ἱερὸν δίσκον Θεόδωρος
ὁ οἰκονόμος τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ψηφισθεὶς ἀρχι-
επίσκοπος τῆς Συβρακουσῶν πόλεως ὑπὸ τοῦ ἀρχι-
επισκόπου τῆς βασιλίδος πόλεως· καὶ δὴ οὗτος ὁ B
Θεόδωρος ποιήσας τὸ ἄθεον αὐτοῦ ἰδιόχειρον, τέθει-
κεν αὐτὸ ἐν τῷ δίσκῳ· καὶ φησιν Ἀντώνιος· Εἰ
πληροφορεῖς ἡμᾶς, καὶ ὁμόφρων ἡμῶν εἶναι βούλει,
πάτησον αὐτὸν τοῖς ποσὶ σου. Ὁ δὲ τῷ πόθῳ τῆς
φιλαρχίας θελγόμενος, ἐτοιμότατα ἀναιδῶς καὶ ἀν-
ερυθριάστως αὐτὸν κατεπάτησεν. Ὡς τῆς ἀνοχῆς καὶ
μακροθυμίας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τί οὖν οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐπι-
ζητήσει ταῦτα; καὶ πάντως· ὅτι ἐπτάκις ἐκδεδίχη-
ται Κάιν, ἐξ δὲ Λάμεχ, ἑβδομηκοντάκις ἐπτά. Οὕτως
ἄρα πρέπει τοῖς ἀρχιερεῦσι τῆς βασιλείας τῶν Χρι-
στιανῶν. Τί οὖν ὁ δύστηχος Θεόδωρος; Ἡστόχησε
τῆς ἀξίας, θανάτῳ ἄωρῳ δύσθνητος γεγονώς.

κθ'. Μίμησαι, θεοσεβέστατε δέσποτα, καὶ τοὺς
μετέπειτα βασιλεῖς, Ἀρχάδιον καὶ Ὀνώριον καὶ C
Θεοδόσιον, Λέοντα καὶ Μαρκιανόν, καὶ τοὺς κατ'
αὐτοὺς θεοσεβεῖς βασιλεῖς· πάντες γὰρ ὁμόφρονες
καὶ θεόφρονες. Ἄφες τοὺς νενεκρωμένους ἐν ἀσε-
βείᾳ βασιλεῖς θάψαι, καὶ κλαῦσαι τὰς ἑαυτῶν νενε-
κρωμένας ψυχάς· οἱ γὰρ τῶν ἀδικουμένων στενα-
γμοί, τῶν ἀδικούντων κόλασις γίνεται. Ἐνόησον
καὶ ἴδε τῶν βεβιωκότων βασιλέων καὶ ἀρχόντων τὴν
πάροδον, πῶς ὡς ἐνύπνιον ἐκπετασθὲν παρῆλθον.
Ὅτε ἐδόκουν εἰς τέλος κατεστηρίχθαι, τότε εἰς τέ-
λος ἀπώλοντο. Ἀσεβῶν γὰρ καταπιπτόντων, δίκαιοι
ἐκφοβοὶ γίνονται. Τί οὖν καὶ σὺ ἀγαθὲ δέσποτα, εἰ
καὶ ζῆς, καὶ διαμένεις, καὶ βασιλεύεις ἐν ὄλοις ἑκα-
τὸν ἔτεσιν, οὐχὶ μετὰ ταῦτα ἀποθανεῖς ὡς οἱ πατέ-
ρες σου; Μικρὸς καὶ μέγας, οὐκ ἔστι θεράπων οὐ
δεδοικῶς τὸν Κύριον αὐτοῦ. Μία γὰρ εἴσοδος εἰς τὸν D
βίον, ἕξοδος ἴση· οὐδεὶς γὰρ τῶν βασιλέων ἔσχεν
ἑτέραν γενέσεως ἀρχήν· ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν προσ-
ευχὴν τῶν ταπεινῶν, καὶ μὴ ἐξουδενώσης τὴν δέη-
σιν αὐτῶν· οἰκτεῖρησον τὰς Ἐκκλησίας σου, καὶ
πενθοῦντας παραμύθησαι· τοὺς ἐν θλίψει παρακά-
λεσον. Παῦσον τὰ σχίσματα τῶν Ἐκκλησιῶν· σβέ-
σον τὰ φρυάγματα τῶν κακοδόξων εἰκονοκλαστῶν·
τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεις ταχέως κατάλυσον
ἐν τῇ δυνάμει τῆς δικαίας βασιλείας σου, καὶ τῷ
βραχίονι τῆς εὐσεβείας σου. Τοὺς αἰχμαλώτους ἀνα-
κάλεσαι, τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε, καὶ
σύναψον τὴν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκ-

A fecerant, venatorum more compulerunt. Tyrannus
ipse ingentis spoli loco vivus captus a satrapis, ad
pedes imperatoris allatus fuit. Quid ea sublimius
expeditione sanæ mentis homines cogitare queant?
qui angelicas acies belli socias habere meruit,
num veræ pietatis tenax, qui Trinitatis 845
cultor et imaginis Christi venerator erat? Exquire,
et vide sacra illius donaria, sacras tunicas, sacra
vasa. Contrecta, et inspicere magnum ejus discum
in quo mystica Christi cum duodecim apostolis
cæna eleganti arte encausto cælata erat. Quem sa-
crum discum Theodorus sanctorum apostolorum
œconomus, ab Augustæ urbis archiepiscopo Syra-
cusarum archiepiscopus ordinatus: Theodorus,
inquam, cum schedam propria conscriptam manu in
discum misisset, dicente Antonio: Si nobis fidem
facis, ejusdemque nobiscum esse sententiæ vis,
ipsam pedibus tere: ille præsulatus desiderio
ebrius, impudenter nullaque verecundia actutum
eum conculcavit. O Christi Jesu patientiam, lon-
gamque mansuetudinem! Quid igitur? Nonne Deus
requirit ista? omnino sane. Nam Caini ultio septies
acta est: ex Lamech vero septuagies septies¹¹. Ita
nimirum Christianorum imperii episcopos decet.
Quid igitur, infelix Theodorus? frustrato voto di-
gnitate privatus fuit, immatura et acerba e vivis
ereptus morte.

29. Æmulare, religiosissime domine, alios etiam
qui secuti sunt imperatores, Arcadium, Honorium,
Theodosium: Leonem item et Marcianum, horum-
que similes religiosos principes. Omnes enim eo-
dem sensu addicti Deo luere. Sine imperatores
qui in impietate mortui sunt, sepelire et lugere
mortuas animas suas. Eorum enim qui patiuntur
injuriam gemitus, illorum a quibus male vexati
sunt, supplicium sunt. Cogita et vide superioris
ætatis imperatorum atque principum vitam, quo-
modo velut somnium avolans transierunt. Cum res
ipsorum constabilitæ omnino viderentur, tum pror-
sus perierunt. Quippe cadentibus impiis, justi pa-
vore tremunt. Quid igitur? Tu quoque, optime
princeps, vel si totos centum annos in vivis super-
stes fueris, rerumque potiaris, numquid non post-
hac sicut Patres tui morieris? Non est famulus
parvus et magnus qui non timeat dominum suum.
Unus quippe in vitam ingressus et par exitus est.
Nullus enim unquam imperatori ortus sui aliud
initium nactus est. Respice in preces humilium, et
ne spreveris petitionem eorum. Misereat te Eccle-
siarum tuarum: lugentes consolare: solamen affer
iis qui in tribulatione sunt: Ecclesiarum schisma
tolle: superbos effractorum imaginum, qui pessime
sentiant, fremitus comprime: insurgentes
hæreses in fortitudine justii imperii tui, tuæque
pietatis brachio quantocius destrue, captivos revo-
ca, dispersos congrega, sanctamque catholicam et

¹¹ Gen. iv, 24.